

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Katolická teologická fakulta

Katedra teologické etiky a spirituální teologie

Morální teologie

Bc. Naděžda Fraisová

Možnosti řešení domácího násilí z pohledu katolické církve

Diplomová práce

Vedoucí práce: ThLic. Mgr. Jaroslav Lorman, Th.D.

PRAHA 2012

P r o h l á š e n í

Prohlašuji tímto, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a v seznamu literatury a pramenů uvedla veškeré informační zdroje, které jsem použila

V Praze dne 18. dubna 2012

.....
Podpis autora

P o d ě k o v á n í

Děkuji ThLic. Mgr. Jaroslavu Lormanovi, Th.D. za odborné vedení práce a za poskytnutí cenných rad a podnětů. Rovněž děkuji své rodině za trpělivost, kterou osvědčila v průběhu přípravy této práce i celého mého studia. Můj dík směřuje také ke všem kolegyním z Poradny pro ženy a dívky ve Zlíně, z dalších poraden patřících do sítě mého zaměstnavatele a všem, kteří mě duchovně podpořili. Děkuji také PhDr. Ivanu Dokulilovi za pomoc při odborném překladu.

OBSAH

ÚVOD

.....6

1 CHARAKTERISTIKA DOMÁCÍHO

NÁSILÍ.....8

1.1 Odborné definice domácího násilí

.....8

1.2 Příčiny vzniku domácího násilí

.....9

1.3 Formy domácího násilí

.....10

1.4 Znaký domácího násilí

.....12

1.5 Důsledky domácího násilí

.....14

1.6 Mýty o domácím násilí

.....15

2 OBĚTI A PACHATELÉ DOMÁCÍHO

NÁSILÍ.....17

2.1 Domácí násilí páchané na ženách

.....18

2.2 Domácí násilí páchané na dětech

.....19

2.3 Domácí násilí páchané na seniorech

.....20

2.4 Domácí násilí páchané na rodičích

.....21

2.5 Domácí násilí páchané na mužích

.....22

2.6 Domácí násilí páchané na osobách se zdravotním postižením23

2.7 Pachatelé domácího násilí

.....24

3 PRÁVNÍ ÚPRAVA DOMÁCÍHO

NÁSILÍ.....27

3.1 Zákon č. 91/2004 Sb., Trestní zákon

.....28

3.2 Zákon č. 138/2006 Sb., o domácím násilí

.....31

3.3 Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky

.....32

3.4 Kanonické právo

.....33

4 NÁSILÍ Z POHLEDU MORÁLNÍ TEOLOGIE A KATOLICKÉ CÍRKVE.....37

4.1 Násilí z pohledu morální teologie

.....37

4.2 Násilí z pohledu katolické církve

.....39

5 MOŽNOSTI ŘEŠENÍ DOMÁCÍHO NÁSILÍ Z POHLEDU KATOLICKÉ CÍRKVE

.....42

5.1 Manželská odluka

.....43

5.2 Neplatnost manželství

.....45

5.3 Charitativní a církevní pomáhající organizace47

5.4 Ubytování v azylových domech

.....50

5.5 Pomoc a podpora laiků v odborných poradnách

.....52

5.6 Terapie obětí	54
5.7 Terapie pachatele	55
5.8 Přímluvné modlitby církve	56
5.9 Spolupráce a zásady komunikace kněží a laiků	59
5.10 Pastorační péče o oběti	61
5.11 Prevence domácího násilí	64
ZÁVĚR	69
ANOTACE	70
RESUMÉ	72
BIBLIOGRAFIE	74
SEZNAM PŘÍLOH	79
PŘÍLOHY	80

ÚVOD

Jako téma své diplomové práce jsem zvolila možnosti řešení domácího násilí z pohledu katolické církve. V posledním období se celosvětově setkáváme se stále více užívaným pojmem „domácí násilí“. Násilí poukazuje na odlišnost povahy chování člověka, které se označuje jako agresivní, jako útočné jednání vůči druhé osobě. Násilí má různou podobu, jeho formy se odlišují v průběhu dějin a v jednotlivých kulturách, stejně tak, jako jeho míra a tolerance v jednotlivých společnostech. O domácím násilí se sice více hovoří a postupně se tak odbourává tabu uzavřeného okruhu osob. Avšak domnívám se, že uvnitř života katolické církve je zapotřebí usilovat o nový postoj vůči problematice domácího násilí, zaměřit více zájmu, zvýšit pozornost na dostatek informací a učinit nové kroky ke změnám. Když jsem se během studia na Katolické teologické fakultě Univerzity Karlovy zamýšlela nad konkrétním tématem, napadala mě celá řada možností. Se zřetelem na své dosavadní vzdělání, profesi, několikaletou odbornou praxi ve vystudovaném oboru, zájmy a následně po konzultaci s vedoucím mé práce jsem se rozhodla psát diplomovou práci na výše uvedené téma. Vzhledem k tomu, že pracuji již několik let v pomáhající profesi jako sociální pracovnice, často přicházím na poli své působnosti do kontaktu s oběťmi domácího násilí. Svým klientkám poskytuji mimo odborného poradenství také duchovní zázemí. S oběťmi se věnujeme také otázkám víry, která hraje v poskytování pomoci významnou roli. Tato skutečnost mne inspirovala k tomu, abych se tématu domácího násilí a konkrétním formám pomoci blíže věnovala.

V první kapitole svou pozornost zaměřuji na odborné vymezení pojmu domácího násilí, na jeho podrobnější charakteristiku a na skutečnosti, které jej odlišují od násilí spáchaného neznámou osobou. Proto se budu věnovat odborným definicím pojmu domácí násilí, příčinám jeho vzniku, formám a specifickým znakům. Zabývat se budu také mýty, které o domácím násilí panují, subjekty a jeho důsledky.

Ve druhé kapitole přibližuji charakteristiku obětí a pachatelů domácího násilí. Blíže popisuji konkrétní cílovou skupinu, na které je domácí násilí pácháno. Seznamuji čtenáře s tím, jak vnímá a prožívá domácí násilí oběť, zamyslím se nad příčinami setrvávání obětí ve

vztahu s agresorem. Závěrem kapitoly se zaměřuji na charakteristiku a jednání samotného pachatele.

Ve třetí kapitole se věnuji konkrétním legislativním opatřením souvisejících s problematikou domácího násilí, která významným způsobem ovlivňují jak samotnou pomoc a ochranu ohroženým osobám, tak efektivnost prevence opakování tohoto negativního jevu. Blíže se věnuji Trestnímu zákoníku popisujícím trestné činy nejčastěji páchané v situacích domácího násilí. Zmiňuji také zákon, kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím a zaměřuji se na zákon o Polici České republiky. Poslední část druhé kapitoly věnuji právní úpravě problematiky domácího násilí zakotvené v platném kanonickém právu, kde zmiňuji zejména trestné činy proti lidskému životu, zdraví a svobodě. Věnuji se rovněž základním druhům trestů, dále pak trestním opatřením a trestnímu pokání.

Ve čtvrté kapitole se zaměřuji na to, jak otázku násilí vnímá katolická morální teologie. Na počátku zmiňuji uzavření Desatera na posvátné hoře Sinaj a jeho význam pro lidstvo, poté se věnuji vzájemným vztahům, závazkům, důsledkům a povinnostem u konkrétních skupin obětí domácího násilí. Ve druhé podkapitole přibližuji problematiku domácího násilí a jednání s ní související z pohledu katolické církve.

V páté závěrečné kapitole se zamýšlím nad konkrétními možnostmi řešení domácího násilí, a to z pohledu katolické církve. Již několik let se rozvíjí systém pomoci osobám, které jsou bezprostředně ohroženy domácím násilím. Veškerá podpora poskytovaná ohroženým osobám představuje účinnou krizovou intervenci v situacích aktuálně hrozících útoků. Podrobněji se věnuji otázce rozluky manželství, neplatnosti manželství, popisují činnosti charitativních a církevních organizací, možnosti ubytování pro oběti v azylových domech, a na pomoc a podporu laiků pracujících v odborných poradnách, Zaměřuji se na nabídku terapií pro oběti i pro pachatele, zdůrazňuji význam přímluvné modlitby církve a na spolupráci mezi kněžími a laiky, včetně zásad vzájemné komunikace. Připojila jsem také kapitolu týkající se významu pastorační péče a význam prevence domácího násilí.

Cílem mé práce je analýza činnosti organizací a jednotlivců působících v oblasti domácího násilí a nalezení konkrétních řešení problémů domácího násilí, včetně uvedení návrhů směřujících ke zlepšení celé situace. Blížší pohled na různé alternativy zmíněné problematiky by měl přinést zhodnocení jejich adekvátnosti a naznačit možnosti odpovědi členů církve na násilné konfliktní situace.

Pevně věřím, že tato práce i přes omezenou pramennou základnu vzhledem k tématu přiblíží problematiku domácího násilí a možnosti jejího řešení uvnitř katolické církve. Budu

ráda, když se tato práce stane podnětem k zamyšlení a snad i k novým krokům, které přispějí k pomoci a podpoře těm, kteří jsou násilím ohroženi.

1 CHARAKTERISTIKA DOMÁCÍHO NÁSILÍ

V této kapitole bych chtěla zaměřit svoji pozornost na odborné vymezení pojmu domácího násilí, na jeho podrobnější charakteristiku a na to, které skutečnosti jej odlišují od násilí spáchaného neznámou osobou. Proto se budu věnovat odborným definicím pojmu domácí násilí, příčinám jeho vzniku, formám a specifickým znakům. Zabývat se budu také mýty, které o domácím násilí panují, subjekty a jeho důsledky.

1.1 Odborné definice domácího násilí

Domácí násilí zahrnuje mnoho definicí a mnoho podob, neboť každá kultura pojem chápe rozdílně a má k terminologii různý přístup. Nelze jej definovat jednotně a zahrnout při tom veškeré jeho formy, druhy a aspekty. Většina odborných a vědeckých studií tento jev charakterizuje jako agresivní chování, které u jednoho z partnerů způsobuje strach z druhého. Jedná-li se pouze o výraznější výměnu názorů mezi partnery, stojí proti sobě partneri jako dvě rovnoprávné osoby. Jestliže ale stojí na jedné straně bezmocná oběť, která má strach před napadením, a na druhé straně násilný partner, který používá svoji moc k ovládnutí své oběti nebo ji nutí konat to, co chce on, pak se již jedná o domácí násilí. Prostřednictvím moci, kterou tento strach poskytuje, určuje násilná osoba chování osoby ohrožené. V širším významu se pojmem domácí násilí rozumí veškeré násilí v rodině a domácnosti, to znamená jednání, které negativním způsobem ovlivňuje nebo poškozuje oběť. Dochází při něm k narušení psychické stability a integrity oběti, k poškození osobnosti či omezení svobody.¹ Domácí násilí je také charakterizováno jako dlouhodobé, opakované a stupňující se fyzické, psychické, emocionální či sexuální týrání osob, které spolu žijí ve společné domácnosti. Odehrává se mezi osobami blízkými, dospělými členy, rodiny, životními partnery.² Domácí násilí je vědomá činnost. Na jeho počátku stojí opakující se

¹ Srov. BEDNÁŘOVÁ, Z., MACKOVÁ, K., PROKEŠOVÁ, H.: *Studijní materiál o problematice domácího násilí pro pracovníce a pracovníky orgánů sociálně právní ochrany dětí*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, Acorus, 2006, s. 9.

² Srov. VOŇKOVÁ, J.: *SPOUSTOVÁ, I.: Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. 2. vyd. Praha. Profem, 2008, s. 7.

útoky proti lidské důstojnosti, ke kterým se postupně většinou přidávají útoky proti zdraví. V konečném stádiu může přejít v útoky proti lidskému životu. Od ostatních forem delikventního chování se liší domácí násilí tím, že je násilím ve vztahu osob, vytváří vztah závislosti oběti na pachateli a je zaměřeno na získání moci pachatele nad obětí.

1.2 Příčiny vzniku domácího násilí

Veškeré příčiny domácího násilí jsou podmíněny mnoha různými faktory, stanovení konkrétní příčiny není jednoduché určit. Příčiny je zapotřebí je zahrnout do společensko kulturního kontextu. Mezi nejčastější příčiny patří například **vlivy na úrovni společnosti, rodinné výchovy, vliv osobnostních charakteristik agresora nebo sociální situace vyvolávající stres.**

Občanská **společnost** má vůči domácímu násilí tolerantní postoj. Domácí násilí je ve velké míře tabuizováno, převládá domněnka, že nejde o násilí, ale pouze o výměnu názorů. Okolí bývá lhostejné, což se projevuje absolutním nezájmem o to, co se děje za zavřenými dveřmi u sousedů. Značný vliv má také patriarchální pohled na rodinu ve smyslu, že muž má rozhodovat a je hlavou rodiny. Stereotypní tvrzení typu „Muž má právo si udělat doma pořádek...“ nebo „Kdyby ho neprovokovala, tak by ji nebyl...“ usnadňují agresorům osobám násilí legitimizovat a svědkům vyrovnat se s pocitem viny. Tato tvrzení velmi negativně ovlivňují postavení osob ohrožených domácím násilím.

Jedním z faktorů je **rodinná výchova**. Je prokázáno, že domácí násilí je ovlivněno transgeneračním přenosem násilných vzorců jednání do dospělosti. To znamená, že oběti, které prožívaly násilné zacházení v období dětství, opakují tytéž vzorce chování vůči svým dětem zcela stejně, jako jejich rodiče, kteří byli ve své dětství týráni. Oběti se s agresivními vzory chování postupem času identifikují. K přejatým vzorcům chování se pak přidávají další negativní faktory, jako jsou nezralost partnerů, náročná životní situace, bytová nouze, náročná ekonomická situace partnerů, nezaměstnanost, chronický nedostatek času, alkoholová nebo drogová závislost nebo psychické onemocnění. Vyskytuje-li se v rodině otec s dominantním a násilnickým chováním, pak tento vzor vyvolává u dívek tendenci ztotožnit se s rolí oběti.

Značnou měrou domácí násilí ovlivňuje **sociální situace vyvolávající stres**. Mezi takové patří ztráta zaměstnání, sociální izolace, finanční problémy a podobně. K domácímu násilí přispívají **osobnostní charakteristiky agresora** projevující se zvýšenou agresivitou, anomální osobností, závislostí na návykových látkách, psychickými problémy, psychiatrickými onemocněními, apod. Osoby se sklony k násilí sklony k násilí, většinou trpí

nízkým sebevědomím a pocitem ohrožení. Vyznačují se až obsesivní potřebou mít vše pod kontrolou. Veškeré své hnutí citů vyjadřují zlobou a následně se chovají násilným způsobem. Ve vztahu představují duální osobnost, to znamená, že v jednu chvíli mohou být k jednomu milující, laskaví, a následně se pak chovají k ostatním násilně a krutě.

1.3 Formy domácího násilí

Domácí násilí se vyskytuje v různých formách, od psychického, fyzického, sexuálního, ekonomického a sociálního násilí. Jednotlivé podoby násilí jsou málokdy přesně oddělené. Často se vyskytují v několika formách současně.

Psychické násilí se objevuje velmi často. Souvisí s násilím fyzickým či se může odehrávat samostatně. Zpravidla k němu dochází na počátku rozvíjejícího se řetězce násilí a nejprve nemusí být obětí jako násilí chápáno. Psychická forma násilí je obtížně dokazovatelná, neboť psychické problémy, se kterými se oběť potýká, nejsou na první pohled zřejmé. Jedná se například o neurotické projevy jako je úzkost, koktavost, panické ataky, fobie, tiky apod., psychosomatická onemocnění jako jsou žaludeční vředy, ekzémy, nechutenství, migrény a psychiatrické diagnózy, nejčastěji reaktivní deprese. Objevuje se v podobě ponižování, podceňování, urážek, hrubých nadávek, kritizování, obviňování, stálého vyvolávání sporů, pokořujících poznámek nebo gest, vyhrožování, zastrasování, zesměšňování (zejména před jinými lidmi), vyslýchání, manipulativního chování, ignorace potřeb partnera, nepřiměřené kontroly partnera, demonstrací intimního vztahu s jinou osobou, citového vydírání (např. vyhrožování sebevraždou, rozchodem apod.), využívání a ovlivňování dětí, únosu nebo odejmutí dětí, ničení osobních věcí partnera, napadání osob blízkých oběti (rodičů, přátel), využívání či zabití domácího zvířete, jehož vlastníkem je oběť, snahy převzít veškerou kontrolu nad tím, co oběť koná apod. Psychické násilí často přechází v násilí fyzické.

Fyzické násilí je nejzávažnějším projevem agrese v intimním vztahu. Zpravidla je nejvíce viditelné, neboť většinou zanechává stopy - modřiny, popáleniny, zlomeniny, jizvy, zaschlou krev apod. Zahrnuje veškeré fyzické výpady vůči druhé osobě, například rány pěstí, fackování, pohlavky, tahání za vlasy, pálení, řezání, škracení, kopání, kousání, bodání, píchání ostrými předměty, odpírání spánku a jídla, útoky se zbraněmi, strkání, házení předmětů, svazování a přivazování oběti, kroucení rukou, přinucení k požití drog apod.. Jde

o brutální bolestivé útoky, které sebou přináší riziko poškození zdraví nebo může tato forma násilí v extrémních případech vyústit v přímé ohrožení života.

Sexuální násilí patří mezi časté formy násilí mezi partnery, které je také hůře rozpoznatelné, neboť zpravidla nezanechává stopy a odehrává se v intimním prostředí bez svědků. V případě dokazování stojí proto proti sobě tvrzení oběti proti tvrzení agresora. Obnáší veškerá nedobrovolná sexuální aktivita, vynucování pohlavního styku, naléhání na vykonávání sexuálních praktik proti vůli oběti, přinucení k pohlavnímu styku za přítomnosti jiných osob, znásilnění apod.

Pro **ekonomické násilí** je charakteristické omezování disponování s vlastními prostředky, omezení přístupu k rodinným finančním prostředkům, neposkytování peněz na provoz domácnosti, každodenní kontrola nákup, zákaz chození do zaměstnání a tím udržování ekonomické závislosti oběti na partnerovi, zatajování ekonomické situace agresora rodiny a mnoho dalších variant. Nedostatek finančních prostředků se také projeví ve společenském životě oběti, která se dostává do izolace a větší závislosti na agresorovi. Jestliže násilný partner drží svoji oběť ve stálé finanční tísní a neustále ji kontroluje, pak není oběť schopna opustit domov anebo vyhledat pomoc.

Sociální násilí se zaměřuje na sociální postavení a prostředí oběti. Mezi projevy patří omezování svobodného pohybu a společenského života vedoucí k izolaci oběti, omezení, zavírání nebo kontrola vztahů a kontaktů s rodinou a přáteli, například zakazování a kontrola styku s rodinou, sledování telefonátů, sms zpráv, emailů, dopisů, zákaz používání telefonního přístroje, zákaz vycházení z domu, pronásledování, nečekané „kontrolní“ návštěvy či telefonáty, rozhodování za oběť a chování se k ní jako ke služce/sluhovi, nucení oběti k tomu, aby se vzdala své práce, zájmů koníčků a plně se věnovala pouze partnerovi a rodině, vyslýchání („kde jsi byl/a, o čem jste se bavili,...“), přikazování chování a oblékání apod.

K jedné z dalších forem domácího násilí patří i tzv. **stalkerství**. V českém jazyce lze říci, že jde o nebezpečné pronásledování. Největší skupinu obětí tohoto typu tvoří bývalé partnerky či bývalí partneři. Násilí mnohdy nekončí rozchodem nebo rozvodem. Cílem pachatele je udržet na oběti moc a kontrolu. Pronásledování je obecně definováno jako obtěžující a zstrašující chování, jež nese podobu pozorování, sledování, vyhrožování,

docházení do míst bydliště nebo pracoviště oběti, opakovaných obtěžujících telefonátů nebo sms zpráv, zanechávání vzkazů s cílem vyvolat u oběti strach. Toto obtěžování může být zaměřeno na širší okruh známých nebo blízkých osob oběti.

1.4 Znaky domácího násilí

Domácí násilí se liší od ostatních násilných činů svými specifickými projevy, a to podle typických znaků charakterizujících vztah pachatele a oběti. V rámci domácího násilí je nutné rozeznávat partnerskou hádku nebo spor a domácí násilí jako takové. Jedná-li se pouze o výraznější výměnu názorů mezi partnery, stojí proti sobě partneři proti sobě jako dvě rovnoprávné osoby podobného postavení. Jestliže ale stojí na jedné straně bezmocná oběť, která má strach před napadením, a na druhé straně agresor, který používá svoji moc k tomu, aby svoji oběť ovládl, nebo ji přinutil konat to, co on chce, pak se již jedná o domácí násilí. Autorky Bednářová, Macková a Prokešová uvádějí deset charakteristických znaků, podle kterých lze domácí násilí identifikovat. Jsou to následující:

1. Blízké vztahy intimního charakteru.

Mezi pachatelem, obětí a dalšími příbuznými i blízkými osobami je charakteristická emocionální provázanost a intimní vztahy.

2. Společné bydlení

Charakteristickým rysem je násilí mezi osobami žijícími v rodinném, partnerském, nebo podobném vztahu a trvale spolu žijí ve společné domácnosti, bytě nebo domě. Oběť ve většině případů nemá možnost odejít, často například z finančních důvodů, ze strachu před prodejem, ničením a demolicí majetku ze strany agresora.

3. Dlouhodobost

Domácí násilí se vyznačuje stupňující se intenzitou v průběhu let a je dlouhodobou záležitostí.

4. Skrytost

Domácí násilí je uskutečňováno převážně v soukromí, skrytě, za zavřenými dveřmi, beze svědků, mimo kontrolu veřejnosti. Oběti se se svým trápením nesvěřují mnohdy ani

nejbližším osobám, stydí se vyhledat pomoc nebo si potřebu pomoci absolutně nepřipouštějí. Drtivou většinu případů domácího násilí lidé nehlásí, a to především proto, že je v rodinách tabuizováno. Lidé cítí tento problém jako vnitřní a za žádných okolností nechtějí, aby vyšel ven. Jestliže se oběť rozhodne, že vyhledá odbornou pomoc a agresora se rozhodne opustit, pak se může odehrávat i venku.

5. Společná propojenost

Společná propojenost je charakteristická tím, že pachatel a oběť spojují společné děti, společní přátelé, společný majetek, společné finance apod. Velmi často dochází k tomu, že přístup ke společnému účtu má pouze agresor a v případě, že se oběť rozhodne agresora opustit, zůstává zcela bez finančních prostředků.

6. Opakující se útoky

Domácí násilí se vyznačuje koloběhem, ve kterém se střídavě opakují slovní nebo psychické útoky, sliby, usmírování a klid. Období klidu se postupem doby zkracuje, avšak i frekvence útoků a napětí se zvyšuje.

7. Stupňující se agresivita

Útoky agresora se ve svém počátku stupňují, což pro oběť může znamenat až ohrožení na životě a zdraví.

8. Obtížná postižitelnost a kontrolovatelnost

Násilí probíhá doma, v soukromí, za zavřenými dveřmi, je skryté před zraky veřejnosti. To znamená, že je často obtížně prokazatelné, postižitelné a kontrolovatelné. V procesu dokazování nastává problém, protože oběť bývá velmi traumatizována v důsledku násilných zážitků a její výpověď může působit nevěrohodně.

9. Pokračování násilí i po rozchodu

Násilí po rozchodu dále přetrvává zpravidla v případech, kdy partneri spolu mají děti.

10. Asymetrie ve vztahu

Vztahy mezi partnery jsou zpravidla asymetrické. Cílem pachatele je získat nad obětí absolutní moc, a oběť je tím pádem v podřadném postavení vůči pachateli, na kterém je

zcela závislá, je bezmocná, bezbranná. Agresor může být i velmi brutální, a oběť nemá sílu se bránit, protože má strach z trestu

1.5 Důsledky domácího násilí

Oběť domácího násilí přijímá agresorovy argumenty, věří, že jeho vnucované představy se zakládají na skutečnosti. Oběť považuje násilníkově špatné zacházení za normální, domnívá se, že nemá svoji hodnotu, nevěří, že by dokázala v životě sama obstát. Následkem násilí se objevují deprese, bezmoc, beznaděj, zmatek, požívání alkoholu nebo drog, různé druhy psychóz, neuróz, únava. Dostávají se pochybnosti, zda si vše sama nevymyslela. Oběti domácího násilí mají usilovnou snahu utéci před konflikty. Ztrácí schopnost normálních reakcí, jakmile si na nich kdokoliv vylévá vztek, ani pokud samy pociťují vztek. Odnaučily se přímo vyjadřovat své pocity, používají nepřímé způsoby jako pasivně-agresivní techniky, sarkasmus nebo pomluvy za zády.

S důsledky domácího násilí může souviset tzv. Stockholmský syndrom, který se objevuje ve chvíli, kdy je oběť zcela v moci agresora bez jakékoli pomoci, je závislá zcela na agresorově vůli. Při syndromu dochází k vytvoření emocionální vazby mezi násilníkem a obětí. Oběť se s chováním agresora identifikuje, snaží se mu pomáhat, ve všem mu vyhovět, chrání ho. Tendence vyhovět násilníkovi tak eliminuje startéry pro výbuch jeho agrese. Takto naučený postup poté oběti uplatňují i vůči jiným autoritám. Záměrem extrémní vstřícnosti je předcházet jakýmkoliv konfliktům. Uvedený syndrom vzniká, jakmile je oběť v ohrožení života přesvědčená, že nemá možnost úniku, je od okolí izolována a jediný kontakt má pouze s agresorem nebo s podobně postiženými oběťmi.

Pokud oběti setrvávají v násilnickém svazku po dlouhé období, tím hůře se jim odchází. Oběť se na svém násilníku stává postupem doby závislá. Rozhodující pro vznik takové závislosti je partnerova nevypočitatelnost. Období lásky a vlídného zacházení se střídá s obdobími hrubých fyzických útoků a ponižujícího jednání. V důsledku střídání laskavých a agresivních fází vztahu je oběť destabilizována a decimována.

Oběti v situaci dlouhodobého násilí ztrácejí sebevědomí, narůstá u nich strach a zmatek. Dalšími příznaky jsou deprese, stud, zhoršení celkového zdravotního stavu, zvýšené riziko suicidálního chování. Jestliže oběť nemá dostatečnou podporu v okolí, dochází k tomu, že přejímá o sobě negativní informace. Mnohé oběti jsou za svou situaci obviněny okolím. Pod

vlivem strachu nemají odvahu se svěřit, ztrácí víru, že mají šanci něco změnit, proto v této situaci zůstávají.

1.6 Mýty o domácím násilí

Ačkoliv je fenomén domácího násilí vnímán jako závažný celospolečenský problém, jasně vyplývá ze zkušenosti odborníků i obětí, že ve společnosti stále přetrvává o problematice domácího násilí celá řada mýtů. Tyto často zastírají buď závažnost tohoto jevu nebo jeho samotnou existenci. Pozici oběti tak činí nesnadnou a pomáhají pachatelům k násilí. Rozšířené předsudky brání obětem, aby otevřeně hovořily o tom, co prožívají a vytváří překážky na cestě při hledání a poskytování účinné pomoci obětem. Překážkami dochází k racionalizaci násilného chování pachatele a k odvracení pozornosti od skutečného problému. Avšak skutečnost se od mýtů zásadně liší. Velký význam má zvláště pro pracovníky pomáhajících profesí seznámení s těmito mýty. Neboť představy těchto pracovníků o domácím násilí ovlivňují situaci obětí násilí a potažmo jejich práce.

Jedním z mýtů je **přesvědčení, že příčinou domácího násilí je alkoholismus partnera** (popřípadě závislost na drogách). Skutečnost je však taková, že mnozí pachatelé se dopouštějí domácího násilí bez konzumace alkoholických nápojů. Mnoho agresorů požívá alkohol, aniž by se dopouštěli násilí. Alkohol může působit jako stimulant násilí, pod jeho vlivem se odbourávají zábrany a agresivní impulsy, ale není skutečnou příčinou násilí. Alkohol je často používán jako výmluva pro agresora.

Další mýtus hovoří o tom, **že oběť svého partnera k násilí vyprovokuje, takže je za násilí také odpovědná**. Skutečnost hovoří o tom, že řada pachatelů není schopna převzít zodpovědnost za násilí, proto obviňují oběť. Za násilí ale vždy odpovídá pachatel, který má možnost se rozhodnout, jaké chování zvolí. Pokud pachatele vyprovokuje některá cizí osoba, většinou se k násilí neuchyluje, avšak v případě partnera/partnerky zastává přesvědčení, že má na toto chování nárok. Pachatelé se snaží okolí i oběť přesvědčit, že je

vina na její straně. Záminkou je pro ně v takovém okamžiku cokoliv, například pozdní příchod domů, špatně uvařená večeře a podobně.

Za jiný mýtus je považováno **přesvědčení, že oběť a pachatele domácího násilí lze snadno rozpoznat, museli bychom o tom vědět.** Skutečnost dokazuje, že domácí násilí se často odehrává za zdi domova po velmi dlouhou dobu. Jestliže se děje mezi příbuznými oběti, ta se za násilí stydí, či se obává reakce pachatele, proto svoje zranění často maskuje, nebo je vysvětluje jinými příčinami. Násilníci působí často před svým okolím jako upřímní a sympatičtí lidé, kteří se ke své partnerce/partnerovi a rodině chovají velmi dobře. Násilí se totiž dopouštějí pouze vůči své partnerce/partnerovi.

Mezi nejčastější mýty patří i názor **o tom, že k domácímu násilí dochází pouze v nižších společenských vrstvách.** Podle skutečnosti a z odborných klinických zkušeností vyplývá, že partnerské násilí se vyskytuje ve všech společenských vrstvách. Mnoho pachatelů i obětí zastává významné společenské postavení. Domácí násilí prožívají lidé bez ohledu na sociální postavení, vzdělání, rasu, náboženství apod. Násilníci i oběti pocházejí ze všech socioekonomických vrstev.

Do skupiny mýtů patří domněnka se o tom, že **domácí násilí nemůže být tak hrozné, jinak by partnerka/partner od násilníka odešla.** Skutečnost hovoří o tom, že se vyskytuje celá řada důvodů, proč oběť od násilníka neopouští. Bývá to strach, vydírání ze strany pachatele, zastrašování, pocit beznaděje a bezmocnosti, citová nebo ekonomická závislost, snaha udržet za každou cenu vztah či rodinu, nebo nemožnost odejít. Oběť nemá dostatek finančních prostředků, nachází se v ekonomické „pasti“, nedisponuje prostředky na uhrazení nákladů za azylový nebo jiný pobyt. K partnerovi má stále citový vztah a jeho chování omlouvají. Spousta pachatelů se násilí dopouští i nadále s cílem získat ztracenou kontrolu nad obětí, které se snaží odchod různými způsoby znepříjemnit.

Velmi rozšířeným mýtem je **přesvědčení o tom, že domácí násilí je soukromá záležitost, do které by okolí nemělo zasahovat.** Skutečnost ukazuje, že násilné činy jsou podle zákonů naší republiky trestné, bez ohledu na to, zda se odehrávají doma nebo na veřejnosti. Jelikož domácí násilí přináší sebou široké spektrum důsledků, účinná pomoc obětem a přerušování násilí ve vztahu si vyžaduje zásah zvenčí a rovněž úzkou spolupráci celé řady institucí. Není pravdou, že násilí páchané na některém z členů rodiny je pouze

soukromou záležitostí, která by se měla řešit jen uvnitř rodiny. Pro oběť je těžké umět si pomoci sama. Proto existuje celá řada podpůrných zařízení, která vznikla za účelem pomoci obětem a popřípadě také agresorům celou situaci řešit. Je užitečné, aby oběť vyhledala pomoc zvenčí. Může se obrátit na psychology, psychiatry, terapeuty, poradnu pro rodinu a mezilidské vztahy, poradnu pro manželství, intervenční centra nebo organizace specializující se na pomoc obětem domácího násilí.

2 OBĚTI A PACHATELÉ DOMÁCÍHO NÁSILÍ

Obětí domácího násilí se může stát kdokoliv, a to bez ohledu na jejich vzdělání, věk či sociální postavení nebo ekonomickou situaci. Stejně jako u pachatele násilí nelze hovořit o určitém typickém osobnostním profilu. Oběťmi bývají **ženy, děti, senioři, osoby se zdravotním postižením, ale také muži**. Probíhá mezi dospělými partnery, mezi manžely, mezi rodiči a dětmi, mezi mladými osobami na starých. Domácí násilí oběť silně traumatizuje bez ohledu na to, jakého je pohlaví. Osoby, které si přináší do dospělosti negativní zkušenost z dětství si často opakovaně vybírají nevědomě nevhodné partnery, kteří opakují stejné vzorné chování, jaké zažili v dětství. Oběť postupem času přejímá názor, že důvodem neustálé nespokojenosti násilníka je její nevhodné chování, hysterické projevy a neschopnost. Partnerovi tak potvrzuje právo na násilnické chování a poskytuje mu právo rozhodovat o životě oběti a životě jejích dětí.

Oběť nemusí na počátku vztahu poznat, že její partner má sklony k násilí. Partner může být po určitou dobu pozorný, laskavý, milý, trpělivý. Dostaví-li se ve vztahu různé zátěžové situace (např. narození dítěte, nedostatek finančních prostředků, ztráta zaměstnání, nemoc, apod.), začne agresor jednat a reagovat zcela odlišně. V době projevení se násilnického jednání má oběť často pocit, že nemá dostatek sil k tomu, aby soužití s násilnickým partnerem ukončila. Mezi důvody, proč oběti setrvávají ve společné domácnosti s násilníkem patří zejména **strach z budoucnosti** - oběť má obavy z toho, co se stane, jakmile partnera opustí, co bude s dětmi, jak si dál poradí sama nebo jak partner zareaguje na její záměr odejít. Dalším z důvodů je **ekonomická závislost** - oběť nemá vlastní příjem, bydlení, nemá kde odejít. Řadu důvodů doplňuje tradiční obraz o roli ženy, která podle něj má žít pro druhé, nese vinu za nefunkčnost rodiny, nese odpovědnost za citové klima v rodině a musí potlačovat vlastní potřeby ve prospěch rodiny.

Jestliže dojde k dlouhodobému týrání oběti, projevují se u ní **psychické změny** jako například **odmítání** - oběť vědomě odmítá představu, že by to byla ona, kdo se stal obětí. Partnerovo chování omlouvá, chrání ho, brání se vyhledávání pomoci. U oběti dochází k **sebeobviňování** - problém si nepřipouští, a tím dává partnerovi podněty k jeho agresi. Situaci řeší změnou svého chování, úzkostlivou kontrolou sebe sama. U oběti se snižuje její sebehodnocení. U oběti se objevuje **nerozhodnost** - neví, jakým způsobem by měla situaci řešit. Ačkoliv jí může být nabídnuta pomoc ze strany organizace, oběť doufá, že se agresor změní. Kromě toho se setkává s rozporuplnými reakcemi okolí, s přičítáním viny za současný stav.

2.1 Domácí násilí páchané na ženách

Výzkumy uskutečněné do 90. let 20. století potvrzují, že většinovými oběťmi domácího násilí jsou ženy, a to až z 92 -98% z celkového počtu obětí. Ze statistiky občanského sdružení Rosa vyplývá, že útoky se často obracejí proti těhotným ženám, matkám malých dětí nebo na mateřské dovolené. Většina žen, které jsou jakýmikoli způsoby týrány, o svém problému mlčí. Neobrací se ani na policii ani na jiné kompetentní organizace nebo poradny. Mnoho případů je proto archivováno pouze jako ublížení na zdraví nebo přestupky proti společnému soužití.

Autorka Bednářová popisuje, jak lze týranou poznat. Ženu, která svoji situaci před okolím skrývá, není jednoduché rozpoznat, neboť většina žen se za násilí stydí a uvádí navenek jiné příčiny svých potíží. Mnoho žen se bojí úsudku společnosti, mají strach z toho, jak na jejich problémy budou reagovat přátelé, sousedé, že je vytlačí ze společnosti, jakmile zjistí, v jakých podmínkách žijí. Spousta žen viditelná zranění popírá, minimalizuje, napadení bagatelizuje. Pokud je nucena žena vyhledat lékařské ošetření, pak lékaři udává jinou příčinu zranění a nepřipouští závažnost napadení. Jakmile se rozhodnout situaci řešit, pak zatajování pravých příčin může být problémem, neboť oběť o násilí do té doby nikdy nehovořila a o zraněních nejsou vedeny žádné lékařské záznamy.

Ženy, které prožívají domácí násilí, trpí nízkým sebevědomím a nízkou sebeúctou. Mnohdy na základě přesvědčování agresorem věří tomu, že tresty, které musí snášet, si opravdu zasluhují. Obviňují se z toho, že za všechno mohou ony samy, že vše způsobily svým nevhodným chováním. Za každou cenu se snaží každou změnu nálady svého partnera předvídat, zaznamenat, a podřizují se každému jeho přání, každý konflikt opět rychle potlačí. Jsou přesvědčeny o tom, že jim z problémů nikdo z okolí nemůže pomoci, prožívají pocity bezmoci a beznaděje. Domnívají se, že je jejich chyba, pokud nejsou schopny

podniknout cokoliv proti násilí a agresi svého partnera. Prožívají mírné až silné stresové reakce s psychologickými a fyziologickými obtížemi.

Některé ženy v násilném vztahu žijí velmi dlouhou dobu, některé od partnera odejdou. Žena, která je týrána, opouští partnera obvykle několikrát, než se u ní dostaví pocit bezpečí a než získá dostatek sil ke konečnému rozchodu. Přetrvávání v násilnickém vztahu ovlivňuje několik faktorů: je to strach - z násilí vůči dalším osobám, ze ztráty dětí, ze zranění, ze samoty, ze smrti. Žena pocituje lásku vůči pachateli, má strach ze selhání. Potýká se s pocitem nedostatku možností - prožívá ekonomickou závislost na partnerovi, nízké sebevědomí, lhostejnost společnosti, izolaci.

2. 2 Domácí násilí páchané na dětech

Děti patří mezi nejzranitelnější oběti domácího násilí a spolu se ženami nejčastější skupinou násilí. Kromě fyzického týrání může být dítě poškozováno také psychickým týráním, sexuálním zneužíváním, zanedbáváním, nebo citovou deprivací. V souvislosti s týranými dětmi se hovoří o syndromu CAN, neboli syndromu týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte. Jde o soubor různých symptomů z různých sfér osobnosti jedince, z oblasti duševní, tělesné a sociální. Týrání duševní má různé stupně a formy: nadávky, hněv, šikanování, vydírání, ponižování. Nejčastějšími projevy jsou opuštění dítěte, výhrůžky různého druhu, zavírání dítěte do temných místností, vystavování hladovění, nucení do jídla strachu apod. Tělesné týrání je projevem aktivního jednání vůči dítěti, projevem agrese a nepřátelského vztahu k němu (např. rány, jizvy, hematomy, krevní podlitiny, zlomeniny apod.). Vnitřní týrání zahrnuje krvácení do dutiny břišní křeče, bezvědomí, krvácení do centrální nervové soustavy apod. Dítě prožívá na emoční rovině pocity bezmoci, ztráty opory, a ochrany, pocity studu, ponížení, úzkost a zoufalství. Dítě může být psychicky týráno i v případě, jestliže agrese není zacílena přímo k němu, ale uskutečňuje se mezi rodiči navzájem. Dítě je navíc osobu se sníženou schopností obrany, což znamená, že útoky na dítě mívají mnohem těžší následky než útoky se stejnou intenzitou na dospělé osobu. Děti jsou zasaženy domácím násilím o to více, že si samy nemají možnost vybrat, zda ve vztahu ve společné domácnosti s agresorem setrvají.

I v případě, že děti jsou pouze svědky násilí, netýká se jich přímo, může to mít na ně negativní dopad. V rodinách se domácí násilí odehrává v 69% za přítomnosti dětí, některé organizace zabývající se domácím násilím uvádějí až 80%. Dítě, které se stalo svědkem násilí mezi rodiči, je třeba považovat za oběť domácího násilí, neboť samotná přítomnost u násilí má silný negativní vliv na vytváření osobnosti dítěte a jeho zdravý vývoj. Dítě se nedokáže ve vzniklé situaci orientovat a nechápe ji. Nerozumí tomu, co se doma děje, cítí se

bezradné a opuštěné. To, co vidí děti u nejbližších osob, přijímají v době utváření jejich osobnosti jako určitou povolenou normu chování. Samy děti se mohou stát agresivními osobami, mohou trpět poruchami pozornosti, depresemi, a podobně. Tato traumata se neoslabují, ani postupem času nezmizí. Transgenerační přenos dětské zkušenosti týrání, zneužívání či zanedbávání se mnohdy projevuje až do období dospělosti ve vlastní roli rodiče. Lidé, kteří v dětství prožívali špatné zacházení, opakují tytéž vzorce chování se svými dětmi stejně jako rodiče, kteří byli ve svém dětství týráni a kteří se stávají oběťmi týrání vlastními dětmi. Mnohé dívky si později najdou stejně agresivního partnera, jako byl jejich otec, mnoho synů se později chová stejným způsobem ke svým vlastním partnerkám.

2.3 Domácí násilí páchané na seniorech

Zneužívání seniorů je celosvětovým závažným problémem. Jde o velmi latentní skupinu, která jejich násilí jen zřídka zveřejňuje. Mezi skupinu seniorů ve věku nad 65 let trpí domácím násilím 3-5 % osob. Mezi nejvíce ohroženou skupinu seniorů patří především ženy a vdovy ve věku nad 70-80 let, rovněž dostatečně majetní, senioři na hranici chudoby, staré osoby s fyzickým či mentálním postižením, senioři s nižším než středoškolským vzděláním.

Jedná se především o úmyslné neuspokojování nezbytných základních potřeb seniora či úmyslné jednání, jehož cílem je psychické nebo fyzické ublížení na senioru. Jejich týrání začíná obvykle ztrátou respektu, pokračuje nevědomým zanedbáváním, ekonomickým zneužíváním až k diskriminaci a otevřenému násilí. K domácímu násilí páchaném na seniorech dochází mnohdy v důsledku rozpadu sociálních vazeb mezi seniorem a jeho rodinou, nebo mohou být příčinou rodinné nesoulady. S přibývajícím věkem jim ubývají fyzické síly, ubývá přátel a sociálních kontaktů. Situace seniorů je zpravidla komplikována sníženými schopnostmi obrany a pohybu v důsledku stáří a sníženými psychickými schopnostmi. Násilí se může projevit zcela nečekaně, například při onemocnění vyžadující dlouhodobou péči o druhé osoby, kterou není možné zajistit jinak. Napadený senior v případě, že je nemohoucí, je zcela odkázaný na svého agresora a nemůže se bez jakékoliv pomoci obrátit na lékaře nebo policii. Skutečností je, že násilí na seniorech se nejčastěji dopouštějí právě jejich vlastní děti nebo vnoučata, což senioři vnímají velmi bolestivě. Senioři se často za chování svých trýznitelů stydí, raději snášejí utrpení, a své problémy raději vůbec nenahlásí. Obvykle násilí zapírají zvláště z obavy ze ztráty blízkých osob. Velmi významným faktorem je rovněž obava seniorů z toho, že jsou považováni v mladé domácnosti za obtíž, proto mají snahu se maximálně přizpůsobit daným podmínkám. Mají

tendenci přejímat vinu na sebe, trpí pocity zahanbení z toho, že vychovali dítě, které se k nim nyní chová agresivně, a to vnímají jako naprosté životní selhání. Tím snadněji přijímají roli oběti, která je jim v rodinném prostředí přisuzována. Často této skupině obětí schází informace o tom, kdo by jim mohl poskytnout pomoc. Mnohdy se stává, že seniorům již nezáleží na tom, jak se s nimi zachází, neboť žijí s nadějí, že už dlouho na světě žít nebudou, proto veškeré trápení snáší. Nepříznivá je i skutečnost, že mnoho seniorů postižených domácím násilím nemají ponětí o tom, že se jedná o chování nevhodné, proti němuž mají možnost se bránit.

2.4 Domácí násilí páchané na rodičích

Násilí v rodině nemusí být pouze jednosměrné, ze strany rodiče k dítěti, avšak také rodič se může stát obětí agresivního chování vlastního dítěte. K násilnému chování dětí vůči rodičům může docházet v každé společenské vrstvě. Postižení rodiče prožívají pocity bezmoci, někdy i hněvu na vlastní dítě, nejčastěji ale pocity z vlastního selhání ve výchově. Domnívají se, že jsou spravedlivě trestáni za něco, co spáchali. Tyto pocity jim brání v konstruktivním řešení problémů a potažmo k vyhledání odborné pomoci. Ohroženy jsou zejména rodiny dysfunkční, rodiny neúplné, pouze s jedním rodičem, pak také rodiny s málo autoritativními otci a dominantními matkami, či rodiny, kde mají rodiče dlouhodobě nedostatek času na své děti. Dítě, které zůstává samo ve výchově matky, může převzít roli pseudopartnera, avšak zároveň se může proměnit v tyрана, který má tendenci rozhodovat o veškerém dění v rodině. V případě úplných rodin jsou ohrožujícím faktorem nejasné role rodičů. Podstatnou roli hraje nejednoznačná vazba k matce a okrajová, nevýrazná vazba k otci. Značný vliv má také výchova málo autoritativní, kde dítěti je vše povoleno, nesetkává se s odmítnutím svých uskutečnitelných přání. Problematická je výchova málo důsledná, kdy to, co je dítěti povoleno, je jindy přísně zakázáno. Zhoubné následky může přinášet situace, kdy k nejednotnosti ve výchově dochází v souvislosti s konflikty mezi rodiči (například během rozvodového řízení), kdy jsou rodiči vtahováni do jejich sporů. Rovněž tvrdá výchova s častými fyzickými tresty může vést ke stejnému chování dítěte vůči rodičům, zvláště v období dospívání. Také duševní onemocnění jednoho z rodičů může vést k tomu, že není navázán přiměřený vztah mezi rodičem a dítětem. Velmi důležitý je vzájemný vztah mezi rodiči, a také způsob, jak se k sobě před dětmi rodiče chovají. Ve složité situaci se také ocitají děti prvorozené, které zažívají frustraci vůči mladším sourozencům. Problematické může být i dítě nejmladší, které se narodí starším rodičům ve

velkém časovém odstupu. Agresivně se vůči rodičům mohou chovat také jedináčci nebo adoptivní děti. Rovněž tak se ocitají v komplikované situaci děti toužebně očekávané (tzv. vymodlené), které se narodí po letech marných pokusů a po léčbě sterility. Na psychiku dítěte má také velký vliv televize a další média. Dětem je televizí zprostředkováván obraz života v akčních filmech, který je značně deformován. Dítě samo nedokáže zcela jasně rozlišit fikci od skutečné reality a může tak snadno nabýt dojmu, že násilí je každodenním běžným jevem a jeho páchaní je jednou z účinných možností, jak dosáhnout svých přání a cílů.

2.5 Domácí násilí páchané na mužích

Domácí násilí páchané na mužích je dnes považováno ze neprozkoumanou oblast, o které není známo mnoho konkrétních informací. Podle výzkumných údajů a statistik se počet mužských obětí domácího násilí pohybuje v intervalu 2-5%. Tato skupina je z hlediska domácího násilí latentní, to znamená, že málokterý muž veřejně přizná, že je svojí partnerkou týrán. Týraný muž sám sebe nevnímá jako osobu ohroženou domácím násilím. Obraz muže jako oběti násilí se nezařazuje do mužské rolové charakteristiky, je společensky nepřijatelný a vzbuzuje posměch. Domácí násilí na mužích představuje okrajové téma jak ve výzkumu, tak ve společenské reflexi a nezískalo srovnatelnou pozornost. Mezi nejčastější důvody, proč muži jako oběti neoznamují domácí násilí patří tyto:

- muži se nedefinují jako oběť.
- nehodnotí jednání partnerky jako trestný čin.
- zažívají stud, neboť vnímají svůj problém jako okrajový.
- mají strach ze zveřejnění, které, by mohlo způsobit jejich stigmatizaci v pohledu veřejnosti a okolí.
- nekontaktují policii, neboť se obávají, že jim neuvěří a že mohou být stíháni oni sami.

Muži bývají oběťmi násilí svých manželek, partnerek nebo jiných mužů, například v homosexuálních vztazích. Mnohdy dochází k transgeneračním problémům, kdy se dostávají do konfliktu otec se synem, nebo například prarodič s vnukem. Mužům mnohem déle trvá, než se rozhodne na svoji ženu nebo partnerku oznámit domácí násilí policii, neboť má mnohem větší hranici bolesti a tolerance. Z tohoto důvodu jsou policejní statistiky týkající se domácího násilí na mužích víceméně podceněné. Muži bývají oběťmi násilí na

pracovišti, na veřejnosti, nebo v rodině a v partnerských vztazích. Týraní muži velmi často setrvávají v násilnickém vztahu. Mezi hlavní důvody patří:

- psychická závislost na partnerce
- prožití násilí v původní rodině, prožitky násilí v období dětství
- omezené životní možnosti k existujícímu vztahu
- snaha chránit děti
- strach ze stigmatizace v pochodech sekundární viktimizace.

2.6 Domácí násilí páchané na osobách se zdravotním postižením

Tato skupina obětí je téměř neznámá, neboť jen nejzávažnější případy jsou zveřejněny. Násilí páchaného na obětech se zdravotním postižením je skryté, v České republice neexistují žádné statistické údaje o jeho existenci, nikde není evidováno. Absence veškerých dat proto neumožňují zjistit míru rizika výskytu domácího násilí u osob se zdravotním postižením. Většina případů končí zpravidla tragicky.

Je třeba zdůraznit i fakt, že osoby se zdravotním postižením se setkávají často při kontaktu s orgány činnými v trestním řízení s nedůvěrou a nepochopením. Výpovědi handicapovaných bývají často znehodnocovány, poukazuje se na rozpoznávací a ovládací schopnosti, pochybný duševní stav a jiné důvody. Pro osoby se zdravotním postižením je velmi těžké sdělovat svoji situaci veřejnosti, konzultovat intimní skutečnosti s úředními osobami nebo být terčem posměchu. Podstatným problémem mohou být také komunikační bariéry zapříčiněné určitým druhem tělesného či mentálního postižení, což může v představitelích orgánů činných v trestním řízení vyvolat nejistotu a rozpaky nad tím, jak s těmito lidmi pracovat a jakým způsobem k nim přistupovat.

Tato skupina obětí je velmi zranitelnou skupinou, která násilí prožívá především ze strany blízkých osob. Oběť je odkázána na péči agresora a v důsledku svého handicapu se nedokáže účinně bránit. Vztah člověka se zdravotním omezením bývá většinou velmi intenzivního charakteru, založený na citové vazbě ze strany oběti. Blízká osoba totiž pro člověka se zdravotním postižením představuje jedinou oporu, naději a kontakt s okolním světem. Možnosti obrany člověka s handicapem jsou minimální, a to v závislosti na stupni a typu handicapu. Násilník tak může často této bezmoci využít a oběť tak vystavuje různé formě psychického i fyzického nátlaku, skrze kterou se snaží upevnit svoji moc a kontrolu nad obětí.

Důvodů, proč se osoby se zdravotním postižením stávají snadnou obětí je několik: Jedním z důvodů je ztížená schopnost komunikace s okolním prostředím vlivem mentálního, smyslového či fyzického postižení. Tyto oběti často nejsou schopny poskytnout popis pachatele ani rozeznat závažnost situace. Druhým z faktorů je snížená schopnost a možnost obrany před násilím, čímž se chápá fyzická schopnost útoky odrazit, uniknout do bezpečí a nalézt ochranu svých práv a pomoci ve společnosti. Osoby se zdravotním postižením pomoc získají jen velmi těžce a mnohdy nemají informace o možnostech pomoci. Často zcela nerozumí tomu, že je na nich násilí pácháno, neumí přesně vyjádřit svá přání a obavy, nemají schopnost se přesně orientovat v realitě.

2.7 Pachatelé domácího násilí

Profil pachatele není možné jednoznačně popsat, neboť domácí násilí není ovlivněno věkem, profesí, ekonomickou situací, národností, vzděláním, politickým smýšlením nebo jinými aspekty. Odborná literatura uvádí různé klasifikace pachatelů domácího násilí a i přes naléhavost potřeby neexistuje všeobecně akceptovaná a empiricky ověřená typologie pachatelů. Pachatelé pochází z různých socioekonomických a vzdělanostních vrstev. Přesto lze nalézt jejich společné rysy, vyplývající zejména z jejich pohledu na muže jako na silného a dominantního jedince bez emočních projevů, který je zároveň hlavou rodiny a své potíže mnohdy dokáže řešit pouze s použitím násilí. Svoje agresivní chování si umí racionálně zdůvodnit a zpravidla si důsledky svého násilného chování sami pro sebe bagatelizují či dokonce popírají. Na své okolí působí velmi sympaticky, jsou komunikativní, avšak k oběti se chovají násilně a bezohledně. Mnohým z nich chybí empatie. Je prokázáno, že řada z pachatelů byla ve svém dětství týrána, mohli být svědky násilí vůči matce nebo byli citově deprivováni. Tito muži se vyznačují tendencí pohlížet na své ženy jako na své vlastnictví, mají potřebu je vychovávat a kontrolovat. Řada pachatelů násilí má velmi rigidní představy o partnerském vztahu či o rozdělení mužských a ženských rolí.

Pachatelé domácího násilí mohou být muži, kteří se chovají agresivně v domácím prostředí i na veřejnosti. V převážné většině případů se jedná o muže dvojí tváře, kdy navenek se tento muž prezentuje jako schopný manžel, otec, živitel rodiny, avšak v soukromí se chová jako tyran. Je známo, že pachatelé s nižším inteligenčním kvocientem převážně týrají partnerku pomocí fyzického násilí. Pachatelé s vyšším inteligenčním kvocientem využívají vůči svým partnerkám formu fyzického, psychického, emocionálního i ekonomického, a přitom dokáží detailně propracovat systém, jak svoji oběť pomalu systematicky zničit.

Pomoc a terapii mnohdy odmítají z přesvědčení, že nic špatného nedělají a domnívají se, že nikdo nemá právo jim do soužití zasahovat. Pachatelům domácího násilí chybí kritický pohled na situaci, v častých případech se obhajují patriarchálním modelem rodiny. Prostřednictvím násilí se snaží získat moc, zbavují se frustrace. Orientují se především na sebe sama. Své agresivní chování omlouvají přenášením odpovědnosti za násilí na své partnerky.

Je známo **pět hlavních faktorů**, které determinují průběh a výskyt domácího násilí:³

1. Anomálie osobnosti

Anomální osobnosti jsou lidé emočně nestabilní, u kterých jsou charakteristické majetnické sklony, vyšší míra agresivity a neschopnost ovládat se. Bývají velmi konfliktní, na všechny slabší jedince ve svém okolí agresivní. Partnera nutí k tomu, aby se jim zcela podřídil.

2. Transgenerační přenos agresivního chování

Na rozvoj agresivního chování má značný vliv sociální prostředí. Vše, co vidí děti u nejbližších osob, přijímají v době utváření jejich osobnosti jako určitou povolenou normu chování. Agresoři se často setkali s domácím násilím ve své rodině a takový způsob chování považují za zcela normální. Mnozí pachatelé v dětství zažívali citovou deprivaci, a je pravděpodobné, že v rodinách, kde vyrůstali, byl nedostatek úcty k ženám a dětem obecně. Jako děti se naučili, že za určitých okolností je legitimní a potřebné užít násilí. Chybí jim vědomí, že páchají něco špatného. Zkušenosti psychologů a sociálních pracovníků dokazují, že většina násilníků sama v dětství zakoušela domácí násilí a více než polovina chlapců, kteří byli svědky násilí v rodině, se v dospělosti rovněž dopouštějí násilí.

3. Alkohol a drogová závislost

Jako spouštěcí mechanismy násilí působí výskyt patologických jevů jako je alkoholismus a drogová závislost. Jde zejména o situace, kdy má jedinec k násilí již určité sklony.

4. Vliv nepříznivých okolností

Značný vliv na agresivní chování mají i takzvané nepříznivé okolnosti. Jde o vznik události, nebo i souhrn vícero událostí, které nastartují agresivní chování - to je

³ Srov. BEDNÁŘOVÁ, Z., MACKOVÁ K., PROKEŠOVÁ, H. *Studijní materiál o problematice domácího násilí pro pracovníce a pracovníky orgánů sociálně právní ochrany dětí*. 2006, 47-52.

nezaměstnanost, zadluženost, úmrtí v rodině apod. Agresor mění své chování vlivem nových okolností, které není schopen řešit přijatelným způsobem. Prostřednictvím agrese si tak nahrazuje uspokojení svých potřeb či některé záležitosti kompenzuje.

5. Psychiatrické diagnózy

Ke vzniku a rozvoji domácího násilí mohou vést psychiatrické diagnózy. Jedná se například o sexuální deviace, psychopatie, schizofrenie, obsedantní myšlení apod.

Mezi nejčastější typy domácího násilí patří:

- **Emocionálně reaktivní typ násilníka**

Jedná se o typ agresora, který je charakteristický zvýšenou impulzivitou, snadnou vznětlivostí, výbušností. Protože má narušenou sebekontrolu, jeho útoky mohou být impulzivní. Nedokáže ovládat své chování a pocity. V důsledku své reakce na vnější podnětu ztrácí nad svými reakcemi kontrolu.

- **Instrumentální typ násilníka**

Tento typ násilníků je agresivní ve chvíli, jestliže chtějí vědomě uspokojit své potřeby a dosáhnout svého cíle. Vyznačují se silnou potřebou ovládat druhé osoby, žárlivostí, podezíravostí. Jednají takticky s cílem ublížit oběti. Mohou mít vyšší vzdělání.

- **Násilníci nadměrně kontrolující své agresivní impulzy**

Tito násilníci jsou puzeni k agresi intenzivně, avšak umí se ovládat. V určité situaci mohou vybuchnout a pak je agrese velmi náhlá a silná. Poté se stydí, omlouvají se a vrací se ke svému původnímu chování. Na okolí působí zdvořile a slušně, proto jsou označováni jako lidé dvojí tváře.

- **Násilníci mající potěšení z krutosti**

Jedná se o osoby s psychopatickými rysy. Páchají násilí proto, aby viděli a slyšeli někoho druhého trpět, neboť jim to působí potěšení. Tento typ se až tak často mezi pachateli domácího násilí nevyskytuje.

- **Psychopatické osobnosti**

U těchto jedinců je typická manipulace s emocemi, nízké sebevědomí, lhaní, neschopnost stanovit si reálné cíle, neschopnost navázat dlouhodobý vztah. Agresoři bývají nezodpovědní, bez jakéhokoliv citu, chovají se antisociálně.

3 PRÁVNÍ ÚPRAVA DOMÁCÍHO NÁSILÍ

Legislativní opatření a možnost právní ochrany obětí významným způsobem ovlivňují jak samotnou pomoc a ochranu osobám ohroženým domácím, tak efektivnost prevence opakování násilí v rodinách. Ochrana obětí domácího násilí je v českém právním systému obecně zakotvena v rámci občanského práva, rodinného práva, přestupkového a policejního práva a rovněž v trestním zákoně.

V následující kapitole se nejprve věnuji **Trestnímu zákonu č. 91/2004 Sb.**, který popisuje trestné činy nejčastěji páchané v situacích domácího násilí. Tyto činy popisuje zejména hlava pátá, šestá, sedmá a osmá trestního zákona. Jedná se o trestné činy vzbuzující důvodné obavy z toho, že vyhrožující osoba tyto činy opravdu uskuteční. Blíže seznamují zvláště § 167, § 197, § 213, § 215, § 219, § 221-2, § 231-2, § 235 a § 241 zákona.

Svoji pozornost zaměřuji na **zákon č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím**. Přijetí tohoto zákona znamenalo krok k větší ochraně obětí domácího násilí, který problematiku domácího násilí samostatně neupravuje, pouze novelizuje 5 již existujících zákonů v této oblasti. Těmito zákony jsou Zákon o Policii České republiky, Občanský soudní řád, Trestní zákon, Zákon o sociálním zabezpečení a zákon o působnosti orgánů České republiky v sociálním zabezpečení.

Zaměřím se také na **zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky**. Policistům jsou dána jak důležitá oprávnění, tak také povinnosti, umožňující provádět zákroky a bezprostřední úkony proti osobám dopouštějících se domácího násilí, byť jsou značně omezené. Rozsah práv a povinností policistů se odvíjí jednak od závažnosti protiprávního jednání a jednak od odbornosti jednotlivých policistů a schopnosti tyto pravomoci a ochotě je využít.

Poslední část kapitoly věnuji právní úpravě problematiky domácího násilí zakotvené v platném **kanonickém právu**, kde zmiňuji zejména trestné činy proti lidskému životu, zdraví a svobodě. Věnuji se rovněž základním druhům trestů, dále pak trestním opatřením a trestnímu pokání.

3.1 Zákon č. 91/2004 Sb. , Trestní zákon

§167 Nepřekážení trestného činu

Tohoto trestného činu se dopustí ten, kdo se hodnověrným způsobem doví, že jiný připravuje či spáchá některý z vyjmenovaných trestných činů a nepřekazí páchání - například oznámení bez odkladu státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu. Mezi vyjmenované trestné činy, jejichž nepřekážení je trestné patří také týrání svěřené osoby, znásilnění nebo pohlavní zneužívání.

§ 197a) Násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci

Těžkou újmou může být například vyhrožování způsobením škody velkého rozsahu nebo na věci vysoké umělecké hodnoty, ke které má navíc poškozený citový vztah anebo vyhrožování usmrcením nebo těžkou újmou na zdraví i osobě poškozenému blízké apod. Důvodnou obavou se rozumí vyšší stupeň tísnivého pocitu ze zla, kterým je vyhrožováno. Jestliže je vyhrožování doprovázeno chováním ilustrujícím odhodlání pachatele výhrůžky splnit (například výhrůžka usmrcením nebo způsobením těžké újmy na zdraví doprovázená šermováním nožem, nebo pozvednutím jiné zbraně), lze dovodit, že je způsobilý vzbudit důvodnou obavu. Není zapotřebí, aby ten, kterému je vyhrožováno, byl přítomen. Je postačující, když je výhrůžka adresována poškozenému tak, že pachatel si je vědom toho, že poškozený se o ní doví (například skrze další osoby, telefonicky, písemným dopisem apod.). Kdo jinému vyhrožuje usmrcením, těžkou újmou na zdraví nebo jinou těžkou újmou takovým způsobem, že to může vzbudit důvodnou obavu, může být potrestán odnětím svobody až na jeden rok.

§ 213 Zanedbání povinné výživy

Kdo neplní, byť i z nedbalosti, svoji zákonnou povinnost vyživovat či zaopatřovat jiného, může být potrestán odnětím svobody až na 3 léta. Jedná se o povinnost vyplývající ze zákona o rodině.

Týrání

Dnem 1.6.2004 zákonem č. 91/2004 Sb. vstoupila v účinnost novela trestního zákona, která v ustanovení § 215a trestního zákona zavedla pod pojmem „Týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo době“ trestnost domácího násilí. Týráním je v zákoně myšleno úmyslné zlé nakládání s blízkou osobou vyznačující se vyšším stupněm hrubosti a bezcitnosti a určitou trvalostí, které tato osoba pociťuje jako těžké příkoří. Trvalost pachatelova jednání je posuzována v závislosti na intenzitě zlého nakládání. Může se jednat o bití, pálení, tělesné poškozování, ale i psychické a sexuální násilí, vydírání či zneužívání, vyhrožování, nucení k ponižujícím úsluhám nebo jiným činnostem, které týranou osobu neúměrně fyzicky či psychicky zatěžují

§ 215 Týrání svěřené osoby

Ustanovení paragrafu 215 zákona chrání osoby, které jsou vzhledem ke svému věku nebo z jiných důvodů v péči nebo výchově jiných osob. Poškozeným může být nejen dítě, ale i osoba zletilá, která je pro stáří, nemoc, invaliditu, mentální retardaci apod. odkázána na péči jiných osob. Týrání je zlé nakládání se svěřenou osobou vyznačující se vyšším stupněm hrubosti, krutosti, bezcitnosti, bezohlednosti, bolestivosti, a určitou trvalostí, které tato osoba pociťuje jako těžké příkoří. Pachatelem může být pouze ten, kdo vykonává ve vztahu k týrané osobě péči nebo výchovu, tedy rodiče, příbuzní, učitelé, vychovatelé, ošetřovatelky, trenéři, přátelé nebo známí rodičů. Kdo týrá osobu, která je v jeho péči nebo výchově, může být potrestán odnětím svobody na 6 měsíců až 8 let.

§ 215a Týrání osoby blízké žijící ve společném domě nebo bytě.

Týráním je zde myšleno úmyslné zlé nakládání s blízkou osobou, vyznačující se vyšším stupněm hrubosti a bezcitnosti a určitou trvalostí, které tato soba pociťuje jako těžké příkoří. Může se jednat o bití, pálení, či jiné tělesné poškozování, ale i psychické a sexuální násilí, vydírání nebo zneužívání, vyhrožování, nucení k ponižujícím úsluhám nebo jiným činnostem, které týranou osobu neúměrně fyzicky nebo psychicky zatěžují. Trvalost jednání pachatele je nutno posuzovat v závislosti na intenzitě zlého nakládání. Nevyžaduje se, aby šlo o jednání soustavné nebo delší dobu trvající stejně jako vznik následků na zdraví. Ten, kdo týrá osobu blízkou nebo jinou osobu, která s ním žije ve společně obývatelném bytě nebo domě, bude potrestán odnětím svobody až na 3 léta. Pachatel bude potrestán odnětím svobody na 2 léta až 8 let, jestliže spáchá čin uvedený v odstavci 1 zvláště surovým způsobem nebo na více osobách nebo pokračuje-li v páchání takového činu pro delší dobu. K zahájení trestního stíhání podle § 215a není třeba souhlasu oběti.

§ 219 Vražda

Z trestného činu vraždy je agresor obviněn, jestliže existuje odůvodněné podezření, že oběť úmyslně usmrtil.

§ 221 - 222 Ublížení na zdraví

Za ublížení na zdraví je pokládán takový stav, který porušením normálních tělesných či duševních funkcí znesnadňuje výkon obvyklé činnosti nebo má jiný vliv na obvyklý způsob života poškozeného, a který zpravidla vyžaduje lékařské ošetření, i přesto, že nezanechává trvalé následky. Jde zejména o onemocnění, a poranění. Jedním z významných kritérií při posuzování pojmu „ublížení na zdraví“ je pracovní neschopnost, čili stav, kdy je postižený dočasně vyřazen z pracovního procesu. Kdo jinému způsobí ublížení na zdraví, může být potrestán odnětím svobody až na 8 let. Kdo jinému úmyslně způsobí těžkou újmu na zdraví, může být potrestán odnětím svobody na 2 léta až 12 let.

§ 231 Omezování osobní svobody

Bránění v užívání osobní svobody je považováno za zásah, kterým se znemožňuje či omezuje volný pohyb člověka a zároveň se mu zabraňuje o svém pohybu svobodně

rozhodovat. K bránění užívat osobní svobody musí dojít bez oprávnění. Kdo jinému bez oprávnění brání užívat osobní svobody, může být potrestán odnětím svobody až na 10 let.

§ 232 Zbavení osobní svobody

Jedná se o intenzivnější zásah do osobní svobody, který se svojí povahou blíží uvěznění a velmi ztěžuje osvobození oběti. Kdo jiného zbaví osobní svobody, může být potrestán odnětím svobody na 3 až 12 let.

§ 235 Vydírání

Pohrůzkou násilí se rozumí jak pohrůzka bezprostředního násilí, tak i pohrůzka násilí, které má být vykonáno nikoliv ihned, ale teprve v bližší nebo vzdálenější budoucnosti. Pohrůzka jiné těžké újmy může spočívat v hrozbě způsobení majetkové újmy, vážné újmy na cti a dobré pověsti, směřovat k rozvratu manželství či rodinného života. Kdo jiného násilím, pohrůzkou násilí nebo pohrůzkou jiné těžké újmy nutí k tomu, aby něco konal, opominul nebo trpěl, může být potrestán odnětím svobody až na 12 let.

§ 241 Znásilnění

Za násilí se považuje použití fyzické síly ze strany pachatele za účelem překonání nebo zamezení vážně míněného odporu ženy a dosažení soulože proti její vůli. Pohrůzka bezprostředního násilí je taková pohrůzka, z níž by bylo patrné, že násilí bude použito okamžitě, nepodrobí-li se napadená vůli útočníka. Nezáleží na věku osoby ženského pohlaví a vztahu k pachateli. Kdo násilím nebo pohrůzkou bezprostředního násilí nutí ženu k souloži, nebo kdo k takovému činu zneužije její bezbrannosti, může být potrestán odnětím svobody na 2 léta až 15 let.

3.2 Zákon č. 135/2006 Sb., o domácím násilí

Vykázání pachatele

Dne 14. března 2006 byl přijat zákon č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím. Tento zákon od 1.1.2007 umožňuje v České republice vykázání pachatele domácího násilí ze společně obývaného bytu či domu na dobu 10 dnů. Předběžným opatřením je možné požádat o prodloužení této doby, a to maximálně na dobu jednoho roku.

Oprávnění rozhodnout o vykázání ze společného obydlí a zákazu vstupu do něj

Od 1.1.2007 získala Policie České republiky nové oprávnění rozhodnout o vykázání pachatele domácího násilí ze společného obydlí a zákazu vstupu do něj. Jestliže lze důvodně předpokládat, že dojde k nebezpečnému útoku proti životu, zdraví, svobodě či zvláště závažnému útoku proti lidské důstojnosti, pak je policista oprávněn podle §21a, odst. 1 zákona o Policii vykázat z bytu nebo domu společně obývaného s ohroženou osobou toho, kdo je podezřelý z takového jednání. Součástí vykázání je rovněž zákaz návratu do vymezených prostor. Toto rozhodnutí je účinné v okamžiku, kdy bylo prokazatelně sděleno osobě, proti které směřuje. Vykázaná osoba je poté povinna neprodleně opustit místo, na které se rozhodnutí o vykázání vztahuje.

Rozhodnutí o vykázání se vydává bez projednání věci a z úřední povinnosti, přičemž souhlas ohrožené osoby se nevyžaduje. Rozhodnutí o vykázání se písemně vyhotoví do 24 hodin od vstupu policisty do společného obydlí. Vyhotovené rozhodnutí se v opise doručí vykázané osobě a ohrožené osobě. Opis rozhodnutí o vykázání doručí policista do 24 hodin od jeho vydání spolu s opisem úředního záznamu podle §21a odst. 6 příslušnému intervenčnímu centru. Pokud žije ve společném obydlí, na které se rozhodnutí o vykázání vztahuje nezletilá osoba, doručí se opis ve stejné lhůtě také příslušnému orgánu sociálně právní ochrany dětí.

3.3 Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky

Oprávnění a povinnosti policistů

Policisté mohou dle zákona o policii uplatňovat při řešení domácího násilí zejména níže uvedená oprávnění a jsou povinni dodržovat tyto povinnosti:

- Dle § 12 je policista oprávněn požadovat potřebná vysvětlení od osoby, která může přispět k objasnění skutečností důležitých pro odhalení trestného činu nebo přestupku a jejich pachatele, přičemž má zároveň povinnost předem poučit osobu o možnosti odepřít vysvětlení.
- Policista je oprávněn podle § 14 zajistit osobu, která svým jednáním bezprostředně ohrožuje svůj život anebo život či zdraví jiných osob nebo majetek.
- Jestliže pominou důvody zajištění, je policista povinen osobu ihned propustit. Toto zajištění může trvat nejdéle 24 hodin od okamžiku omezení osobní svobody.
- Podle § 16 má policista oprávnění k omezení pohybu agresivních osob. Osobě, která fyzicky napadá jinou osobu nebo policistu či poškozují cizí majetek nebo se pokusí o útěk, může být omezena možnost volného pohybu připoutáním k vhodnému předmětu. Omezení volného pohybu může trvat nejdéle do doby, než osoba od jednání upustí anebo než bude umístěna v policejní cele, nejdéle však 2 hodiny.
- § 21 zákona o policii umožňuje policistům otevřít byt nebo jiný uzavřený prostor. Je-li důvodná obava, že je ohrožen život nebo zdraví osoby anebo hrozí-li větší škoda na majetku, je policista oprávněn otevřít byt, nebo jiný uzavřený prostor, vstoupit do něho a provést v souladu se zákonem o policii potřebné služební zákroky, služební úkony či jiná opatření k odvrácení bezprostředního nebezpečí. O otevření bytu a provedených opatřeních sepíše policista úřední záznam.
- Policista je povinen podle § 7 zákona provést v mezích tohoto zákona služební zákrok, služební úkon, popřípadě učinit jiná opatření nezbytná k provedení služebního zákroku nebo služebního úkonu, zejména vyrozumět nejbližší policejní útvar, je-li páčán trestný čin nebo přestupek anebo je-li důvodné podezření z jejich páčání.
- Policista i v době mimo službu je povinen v mezích zákona o policii provést služební zákrok, popřípadě učinit jiné opatření k provedení služebního zákroku, zejména vyrozumět nejbližší policejní útvar, je-li páčán trestný čin nebo přestupek, kterým je bezprostředně ohrožen život, zdraví nebo majetek.

3.4 Kanonické právo

Skupinovými objekty trestných činů proti lidskému životu, zdraví a svobodě uvedených v kodexu kanonického práva jsou následující: vražda, únos nebo zadržování člověka (ať násilné nebo podvodné), zmrzačení a způsobení těžké újmy na zdraví. Dále zde patří

obligatorní pořádkové tresty. V případě, že je pachatelem trestného činu vraždy řeholník, musí být propuštěn z řeholního institutu, stejně tak člen sekulárního institutu a člen institutu apoštolského života.

Církevní tresty lze klasifikovat podle formy účinnosti (*ferendae sententiae*) a podle účinnosti sankce (se sankcí určitou nebo neurčitou). Kanonické právo rozlišuje **dva druhy trestů, a to nápravné a pořádkové.**

Nápravné tresty (kán. 1312 § 1 odst. 1, kán 2241 § 1, kán 1347, CIC 1917, 1336-8.

Nápravné tresty, tzv. cenzury, jsou nasměrovány k nápravě (polepšení, uzdravení) pachatele. Za cenzuru je považován trest, jímž se pokřtěný člověk, provinilý a zatvrzelý, zbavuje některých duchovních dober, dokud neupustí od zatvrzelosti a není absolvován. Tyto tresty musejí být zrušeny, jakmile se potrestaný napravil. Cenzuru nelze platně uložit bez předchozího napomenutí pachatele, aby od své zatvrzelosti upustil.

Nápravnými tresty jsou:

- 1) **Exkomunikace** - spočívá v zákazu aktivní účasti viníka na bohoslužbách, včetně slavení svátostí a svátostí, přijímání svátostí a zastávání jakéhokoli církevního úřadu či službě, i ve výkonu jurisdikční moci. Byla-li tato exkomunikace úředně prohlášena, nebo jde-li o exkomunikace *ferendae sententiae*, nastupují další omezení odsouzeného podle kodexu.
- 2) **Interdikt** - týká se pouze zákazu aktivní účasti na bohoslužbách, svátostech a svátostinách. Potud je trestem mírnějším a představuje určitou podmnožinu exkomunikace.
- 3) **Suspenze** - jde o cenzuru předpokládající specialitu u subjektu trestného činu. Může jí být postižen pouze duchovní. Spočívá v zákazu všech nebo jen některých úkonů moci svátostné (*potestas ordinis*) a všech nebo jen některých práv spojených s církevním úřadem. Rozsah suspenze určí buď trestní zákon nebo individuální právní akt, kterým je trestní příkaz, rozsudek nebo správní rozhodnutí.

Pořádkové tresty

Pořádkové tresty bývají označovány jako „*poenae expiatoriae*“, doslova „smírné, usmiřující“. Tyto tresty směřují k obnovení narušeného právního řádu církve (*ordo ecclesiasticus*). Délka jejich trvání není striktně závislá na polepšení pachatele, ale je

stanovena trestajícím orgánem, a to buď natrvalo nebo na dobu určitou či neurčitou. Až na jednu výjimku jsou pořádkové tresty vždy tresty *faendae sententiae*.

Na úrovni obecného práva existují tyto pořádkové tresty:

- 1) **Zákaz** nebo naopak **příkaz pobytu v určitém místě** (tzv. konfinace). Může postihnout jen duchovní a řeholníky.
- 2) **Zbavení moci, úřadu, úkolu, práva, privilegia, zmocnění, výhody, titulu** (ne akademického), nebo **vyznamenání**, popřípadě zákaz výkonu práv a povinností z nich vyplývajících. Pouze tento zákaz výkonu může mít povahu samočinného trestu.
- 3) **Přeložení na jiný úřad.**
- 4) **Propuštění z duchovenského stavu.**

Trestní opatření (*remedia poenalia*) jsou ochrannými prostředky výrazně preventivního charakteru spočívající v ordinářově napomenutí (*monitio*) osoby, která je buď ve velmi blízké příležitosti ke spáchání trestného činu, nebo je z něj po provedeném šetření vážně podezřelá, anebo v důtce (*correptio*), kterou ordinář ukládá osobě, z jejíhož chování vzniká pohoršení nebo závažné porušení pořádku.

Trestní pokání (*paenitentia*) je spíše subsidiárního charakteru. Ukládá se v případech stanovených zákonem místo trestu, anebo naopak ke ztřešení trestu. Spočívá v ordinářem stanovené povinnosti vykonat nějaký úkon víry, zbožnosti nebo křesťanské lásky (například půst, účast na pouti, na exerciciích apod.). Lze je uložit jen pro vnější obor. Za tajně spáchaný trestný čin nelze uložit veřejné pokání.

Povinnosti a práva věřících a laiků

Všem křesťanům, laikům jsou dána společná práva a povinnosti uvedená ve II. stati Kodexu kanonického práva. Níže uvedené lze uplatnit také v rámci problematiky domácího násilí:

Kánon 212, odst. 2

Věřící mají nedotknutelné právo předkládat pastýřům církve svá přání a své potřeby, zvláště duchovní.

Kánon 212, odst. 3

Věřící mají právo, dokonce někdy i povinnost, přiměřeně své učenosti, kompetenci a vážnosti, kterou používají, sdělit posvátným pastýřům svůj názor na věci, která se týká dobra církve, a také oznámit tento názor ostatním věřícím, přičemž mají zachovávat neporušenost víry a mravů i úctu k pastýřům i dbajíc na společný užitek a důstojnost osob.

Kánon 213

Věřící mají právo dostávat od posvátných pastýřů pomoc z duchovních dober církve, zvláště z Božího slova a svátostí.

Kánon 228, odst. 2

Laici, kteří prokáží potřebné znalosti, moudrost a počestnost, jsou vhodní k tomu, aby jako znalci nebo poradci pomáhali pastýřům církve i v radách zřízených v souhlase s předpisy práva.

Kánon 215

Věřící mají nedotknutelné právo zakládat a řídit sdružení s charitativními a zbožnými zaměřenými nebo k pěstování křesťanského povolání ve světě a také právo shromažďovat se za účelem společného dosažení těchto cílů.

Kánon 223

Věřící, ať už jako jednotlivci či ve shromáždění ve sdružení, jsou povinni mít při vykonávání svých práv na zřeteli společné dobro církve, práva druhých lidí a své závazky vůči jiným lidem.

Kánon 226, odst. 2

Rodiče, kteří dali život dětem, mají velmi závažnou povinnost a právo je vychovávat. Proto je také především povinností křesťanských rodičů pečovat o křesťanskou výchovu dětí podle učení, které podává církev.

4 NÁSILÍ Z POHLEDU MORÁLNÍ TEOLOGIE A KATOLICKÉ CÍRKVE

V této kapitole zaměřuji svoji pozornost na to, jak otázku násilí vnímá katolická morální teologie. Na počátku zmíním uzavření Desatera na posvátné hoře Sinaj a jeho význam pro lidstvo a poté se budu věnovat vzájemným vztahům, závazkům, důsledkům a povinnostem u konkrétních skupin obětí domácího násilí. Ve druhé podkapitole přibližuji problematiku domácího násilí a jednání s ní související z pohledu katolické církve. Základní poznatky jsem čerpala zejména z Katechismu katolické církve, který promulgoval papež Jan Pavel II. apoštolskou konstitucí *Fidei depositum*, dne 11. října 1992. Katechismus obsahuje souhrn katolické nauky o víře a mravech, jak je dosvědčuje a osvětluje Písmo svaté, apoštolská tradice a učitelský úřad církve. Tajemství církve zkoumal důkladněji Druhý vatikánský koncil, který odvážně hovoří nejen k synům církve, ale ke všem lidem. Všem má snahu vyložit, jak chápe přítomnost a působení církve v dnešním světě. V pastorální konstituci o církvi v dnešním světě je významným těžištěm výkladu člověk, a to člověk ve své jednotě a úplnosti, s tělem i duší, srdcem i svědomím, s myslí i vůlí.

4.1 Násilí z pohledu morální teologie

Na posvátné hoře Sinaj zjevil Bůh svému lidu „deset slov“, které napsal svým prstem.⁴ Termín „desatero“ (dekalog) znamená doslovně „deset slov“. Jedná se o Boží slova v jedinečném smyslu, kterými lidu předává kniha Exodus a kniha Deuteronomium. Jejich plný smysl zjevil teprve Boží Syn v Novém zákoně. Desatero je jádrem Sinajské úmluvy, kterou Bůh uzavřel se svým lidem a obsahuje základní mravní požadavky. Jde o nejstručnější dosud platný zákoník světa. Desatero nás učí pravému lidství, vyzdvihuje základní povinnosti a základní práva, která spočívají v přirozenosti lidské osoby. Vyjadřuje

⁴ Srov. Ex 34, 28; Dt 4, 13

základní povinnosti člověka k Bohu a k bližnímu, zjevuje ve svém základním obsahu těžké závazky. Tyto závazky jsou neměnné a zavazují vždy a všude. Boží přikázání poznává člověk prostřednictvím Božího zjevení, které mu předkládá církev, a hlasem mravního svědomí.

Jak jsem již zmiňovala v kapitole 2, je domácí násilí pácháno na ženách, dětech, seniorech, na rodičích, na mužích, na osobách se zdravotním postižením. Jedním ze závazků, které blíže rozvádí 4. přikázání je **vztah rodičů k dětem**. Autorita rodičů vůči dětem není absolutní, avšak zástupná. Opravňuje k opatřením, která jsou nutná a užitečná pro dobro rodiny, což nebývá od dětí chápáno. I když se rodičovská autorita někdy neobejde bez příkazů, zákazů, napomenutí a trestů, je to však především autorita, která musí být založena na přesvědčivém vzoru a na věcném zdůvodňování vlastního života. Ze základního vztahu rodičů k dětem mají rodiče právo i povinnost pečovat o své dítě. Láska rodičů je pravá jen tehdy, jestliže se nevyčerpává jen v citové snaze o jejich dobro, avšak skutečně se stará o tělesný a duševní rozvoj dítěte. Rodiče jsou k tomu vázáni ve svědomí vážnou povinností.

Rodiče musí dbát prozíravým způsobem o to, aby napravovali **chyby svých dětí**. Jestliže to vyžaduje nezralost dětí, musí použít někdy i trestů⁵ a zároveň se musí chránit nesprávné tvrdostí.⁶ Příliš měkká výchova, která dovoluje vše, je stejně špatná, jako silně autoritářský postoj. Proto je za hřích považováno jak povolování všeho, tak bezdůvodné nebo neúměrné trestání. Podle možností musí rodiče na své děti rozumným způsobem dohlížet, to znamená nepovolovat jim vše, co by jim mohlo škodit. To znamená nevhodná společnost, nevhodná četba, různé druhy nebezpečí při zábavách nebo ve školách apod.

Správnou odpovědí na rodičovskou lásku je vděčná **láska dětí k rodičům**. Podobně jako v lásce rodičovské, tak i zde tvoří základ dětské lásky vnitřní vůle, která se musí navenek projevat chováním a skutky.⁷ Dítě má vůči rodičům také **povinnost úcty**. Proti povinné úctě hřeší ten, kdo rodičům uvnitř nebo zevně úctu odpírá, snižuje je, zachází s nimi špatně apod. Tak jako láska, tak ani úcta k rodičům nikdy nekončí, neboť zůstává vždy skutečností, že dítě od nich pochází. Jestliže žijí ve společné domácnosti také jiní **příbuzní**,

⁵ Srov. Přísl 23,13

⁶ Srov. Kol 3, 21

⁷ Srov. Sir 3, 12

je i v tomto spojení obsažena výzva k uskutečňování základního příkazu lásky podle konkrétních poměrů v dané rodině a podle stupně příbuzenství.

Rovněž **rodiče vůči sobě navzájem** se musí chovat s úctou a láskou tak, jak to slibují při svatebním slibu. Již před samotným manželstvím si mají osvojit potřebné ctnosti, jako je ohleduplnost, šetrnost, sebezápor. Při uzavření sňatku začíná povinnost věrnosti, povinnost pečovat o tělesné i duchovní blaho druhého. Těžce by se navzájem prohřešili nenávisí, žárlivostí, špatným příkladem, zabraňováním v úkonech duchovního života, tělesným bitím apod.

Základním přesvědčením celého lidstva je skutečnost, že **lidský život nevinného člověka musí zůstat nedotčen**. Toto přesvědčení plně podporuje již formulace v Dekalogu „Nezabiješ“.⁸ Důvodem je Boží vláda nad životem a smrtí člověka a jeho podobnost s Bohem. Z hlediska mravnosti se uvádí, že každému člověku je dán čas jeho pozemského života k tomu, aby dospěl ke svému určení, do té doby, dokud si jej Bůh nezavolá. Je povinností každého, aby neupíral toto právo svému bližnímu.

Proti životu bližního se nejvíce provinuje ten, kdo jej usmrtí úmyslně, čili dopustí se **vraždy**. Takový čin je přímo namířen proti právu na život, proti spravedlnosti a lásce k bližnímu. Již Starý zákon označuje vraždu jako hřích.⁹ Nový zákon vraždu počítá ke hříchům, které vylučují z Božího království.¹⁰

Od vraždy nevinného člověka je nutno rozlišit **zabití** nespravedlivého **útočníka**, což závisí na přirozeném právu ochrany vlastního života. Mezi dvěma životy má přednost nevinný, kde smrt útočníka není hlavním cílem. Je připouštěn jako výsledek obrany. Vždy se předpokládá zachování míry, to znamená, jestliže je možné útočníka zneškodnit bez jeho zabití, není zabití dovoleno.

4. 2 Násilí z pohledu katolické církve

⁸ Srov. Ex 23,7

⁹ Srov. Gn 4,10.

¹⁰ Srov. Gal 5, 12

Na základě znovuzrození v Kristu jsou si všichni křesťané skutečně **rovni**, jak do důstojnosti tak do činnosti. Na základě této rovnosti mají všichni podíl na rozvoji Kristova tajemného Těla, a to každý podle svého postavení a úkolů.¹¹ **Respektování lidské osoby** vychází z dodržování zásady spočívající v tom, že každý musí považovat bližního, za své druhé já, přičemž musí brát ohled především na jeho život a prostředky nutné k životu důstojnému člověka.¹² Veškeré sobecké a pyšné chování i předsudky překážející ve vytváření skutečně bratrských společenství je možné překonat pouze láskou, která vidí v každém člověku bližního bratra.¹³ Všichni lidé, stvoření k Božimu obrazu, s darem stejné rozumové duše, mají stejnou přirozenost a stejný původ. Skrze vykoupení Kristovy oběti jsou všichni povoláni k účasti na téže božské blaženosti, a všichni tedy mají stejnou **důstojnost**.¹⁴ Sám Bůh, Stvořitel člověka, vepsal do lidského srdce touhu po Bohu. I přesto, že člověk mnohdy tuto touhu nebere na vědomí, Bůh ve své lásce k člověku jej stále přitahuje k sobě a touží, aby člověk žil a nacházel v Bohu plnost pravdy a štěstí. Člověk je svou přirozeností i svým povoláním bytost náboženská, schopná vstoupit do společenství s Bohem. Toto hluboké životní spojení s Bohem je základem důstojnosti člověka. Veškeré jednání, které směřuje přímo proti životu, cokoli porušuje nedotknutelnost lidské osoby, jako mrzačení, tělesné či duševní mučení, pokusy o psychické násilí, vše co uráží lidskou důstojnost, jako nelidské životní podmínky, svévolné věznění, deportace, otroctví, prostituce, obchod se ženami a s mladistvými, a rovněž hanebné podmínky práce, to všechno a tomu podobné jednání jsou považovány za ostudné, neboť vnášejí nákazu do lidské civilizace a poskvřňují více ty, kteří je páchají, než ty, kteří trpí bezpráví a těmito skutky zneuctívají Stvořitele.

Pro toho, kdo je odpovědný za život druhých může být **oprávněná obrana** nejen právo, ale také závažná povinnost. Pro zachování obecného dobra společnosti je žádoucí, aby byl nespravedlivý útočník zneškodněn. Z tohoto důvodu mají nositelé veřejné moci právo použít zbraní k odvrácení útočníka od občanského společenství, který je svěřen do jejich odpovědnosti.¹⁵ Obrana však nesmí užít většího násilí, než je nezbytné.

Únosy a hrozby šíří teror a zároveň se jimi vykonává nepřipustný nátlak na oběti. Jedná se o činy mravně nedovolené. Mučení, které používá tělesného či mravního násilí k vynucení

¹¹ Srov. Katechismus katolické církve, Praha, Zvon, 1995. Článek 872.

¹² Srov. Dokumenty II. vatikánského koncilu. Praha: Zvon, 1995. GS 27.

¹³ Srov. Katechismus katolické církve, Praha, Zvon, 1995. Článek 1931

¹⁴ Srov. tamtéž, článek 1934.

přiznání, k potrestání viníků, k zastrašení odpůrců, s cílem ukojit zášť, odporuje úctě k lidské osobě a lidské důstojnosti. Kromě případů z přísně terapeutických důvodů jsou proti mravnímu zákonu přímo zamýšlené amputace, mrzačení nebo sterilizace nevinných osob.¹⁶

Ti, kdo se na **obranu lidských práv** zříkají násilných a krvavých akcí a používají obranné prostředky, vydávají svědectví o evangelijní lásce, jestliže přitom nejsou porušována práva a povinnosti druhých lidí a společností. Právním je potvrzována závažnost tělesných a mravních rizik, pokud se používá násilí přinášející zkázu a mrtvé.¹⁷

Za čin **znásilnění** je považováno násilné vniknutí do pohlavní intimity nějaké osoby. Jedná se o potupení spravedlnosti a lásky. Znásilnění hluboce porušuje právo každého člověka na úctu, na svobodu, na tělesnou a mravní neporušenost. Působí těžkou škodu, která může oběť poznamenat na celý život. Jde vždy o vnitřně zlý skutek. Mnohem těžší je znásilnění spáchané blízkými příbuznými (incest) nebo vychovateli na dětech, které jim byly svěřeny do výchovy.¹⁸

¹⁵ Srov. tamtéž, článek 2265.

¹⁶ Srov. tamtéž, článek 2297.

¹⁷ Srov. tamtéž, článek 2306.

¹⁸ Srov. tamtéž, článek 2356.

5 MOŽNOSTI ŘEŠENÍ DOMÁCIHO NÁSILÍ Z POHLEDU KATOLICKÉ CÍRKVE

V této závěrečné stěžejní kapitole budu svou pozornost věnovat konkrétním možnostem řešení domácího násilí, a to z pohledu katolické církve. Bližší pohled na různé alternativy řešení zmíněné problematiky a závěry by měl přinést zhodnocení jejich adekvátnosti a naznačit možnosti odpovědi členů církve na násilné konfliktní situace. Již několik let se rozvíjí systém pomoci osobám, které jsou bezprostředně ohroženy domácím násilím. Veškerá podpora poskytovaná ohroženým osobám představuje účinnou krizovou intervenci v situacích aktuálně hrozících útoků. Pomoc je zapotřebí koncipovat komplexněji, pouze represivní opatření proti viníkům domácího násilí jsou nedostačující. Osoby postižené domácím násilím často vůbec neznají konkrétní postupy, jak využít odborné pomoci, jaké možnosti řešení jejich situace existují a na koho se mají obrátit.

Jestliže oběti hrozí bezprostřední ohrožení, je zapotřebí jí poskytnout bezpečné prostředí a současně jí poskytnout legální a sociální poradu. V rámci pomoci je obětem násilí poskytováno odborné sociálně-právní poradenství organizací věnujícím se problematice domácího násilí, jako jsou například intervenční centra, psychologické, sociální či rodinné poradny, nabízí se možnost využití individuální nebo skupinové psychoterapie jak pro oběti tak pro pachatele násilí, rodinné terapie, trénink asertivity nebo zajištění pobytu v azylových domech. Možnosti pomoci pro dvojici, kde dochází k násilí, záleží mimo jiné na intenzitě a délce trvání násilí. Dobré výsledky je možné očekávat tam, kde násilí netrvá dlouhou dobu a není příliš závažného charakteru. Pomáhající organizace věnují velkou pozornost informačním kampaním seznamující veřejnost s existencí domácího násilí a preventivní činnosti. Duchovní zázemí může obětem poskytnout samotná katolická církev, a to

například prostřednictvím odborného poradenství církevních organizací, formou pastorační péče, duchovním vedením, modlitbami, začleněním do společenství anebo aktivní spoluprací kněží s církevními i necírkevními pomáhajícími organizacemi. Domácí násilí není zcela nový problém a není ani problémem minulosti. Tento jev stále existuje, avšak dnes je již možné obětem domácího násilí dodat alespoň naději, že ve své situaci nezůstanou samy, že mají kam odejít, že je někdo z okolí vyslechne, poskytne pomoc a podporu. Domnívám se, že je vždy namístě zvážit jak závazek pomoci, tak vlastní možnosti jejího poskytnutí.

5.1 Manželská odluka

Již při svatebním obřadu si manželé slibují, že vytrvají ve společném životě v dobrém i ve zlém. V případech výskytu domácího násilí však nastávají v průběhu manželství situace, kdy se stává společné soužití manželů prakticky nemožným, neboť dochází k ohrožení duševního nebo tělesného zdraví některého z manželů nebo dětí. Právě v těchto situacích umožňuje církev tělesné oddělení manželů a ukončení společného bydlení,¹⁹ kdy je možné, aby manželé neplnili povinnost společného života vyplývající z uzavření manželství. Jestliže manželé neomlouvá zákonný důvod, jsou povinni a oprávněni manželské soužití zachovávat.²⁰ V případě, že některý z manželů přivádí druhého do nebezpečí pro duši či pro tělo, nebo pro děti, nebo jinak činí společný život velmi tvrdým, poskytuje tím druhému manželovi zákonný důvod k odchodu na základě rozhodnutí místního ordináře.²¹ Ohrožený partner může učinit vlastní rozhodnutí o odloučení z vážných příčin, avšak následně má povinnost tento krok předložit k posouzení svému ordináři. V okamžiku odloučení manželů je nutno se vhodně postarat o náležitou výchovu a péči o děti. Odluka je využívána zvláště ve chvílích, kdy ostatní formy při řešení domácího násilí nepomohou. Někdy je také chápána jako rodinná zkouška k tomu, aby manželé zjistili, jak by vypadala situace v případě rozvodu. Období odluky obnáší přibližně 6 měsíců, kdy manželé plní povinnosti pouze jako rodiče a řeší spolu v zásadě jen nejnutnější problémy týkající se například výchovy dětí nebo nákladů na domácnost. Krátké odloučení (asi 2 měsíce) nepřináší mnohdy dostatečný prostor pro důležité změny a přináší sebou i vyšší riziko problémů. Nelze předem předpovědět, co odluka manželům přinese. Někdy lze vztah obnovit, jindy se manželské soužití jen více prohloubí. Odluka, se kterou oba manželé souhlasí, a která je v lepším případě dobře naplánovaná, může být pro obnovení

¹⁹ Srov. Katechismus katolické církve, článek 1649.

²⁰ Srov. Kodex kanonického práva (1983). Praha: Zvon, 1994, kánon 1151.

²¹ Srov. Kodex kanonického práva (1983). Kánon 1153.

manželského svazku velmi prospěšná. Poskytuje čas a prostor pro zjištění osobních potřeb obou manželů, zda a jak jim svazek škodí, jak ve vztahu pomáhá a čím přispívá k jeho rozvoji nebo zániku. Vzájemná odluka umožňuje získat nový pohled na celou situaci z většího odstupu. Dočasným rozdělením manželů se tak omezí příležitost ke konfliktním situacím, umožní vyzkoušet si žít samostatně a jiným způsobem, umožní dospět k poznání, zda manželé jeden druhému chybí. Může být významnou příležitostí při rozhodování, zda ve vztahu setrvat, jak a v čem začít s potřebnými změnami. Odborníci doporučují odluku pečlivě naplánovat tak, aby splnila svoji funkci. To znamená stanovit, jaké cíle a očekávání by měla splnit. Je zapotřebí stanovit, komu budou děti svěřeny do výchovy, zajistit podmínky k bydlení, společné závazky, frekvenci a potřebnost vzájemných kontaktů apod. Velmi přínosná pro oba manžele, kteří uzavřeli svátostné manželství, bývá po dobu odluky spolupráce s duchovním, s odborným rodinným poradcem, který je zároveň členem církve a praktikujícím katolíkem. Manželská odluka opravňuje žít odděleně do doby, než pominou důvody jejího udělení.

Manželé však nepřestávají být během odluky před Bohem manželem a manželkou, manželství zůstává nerozlučitelné. Církev dodržuje věrnost slovům Ježíše Krista: „*Každý, kdo propustí svou manželku a vezme si jinou, cizoloží; kdo se ožení s tou, kterou muž propustil, cizoloží.*“ (Lk 16,18). Manželský svazek je považován za svátostné zpřítomnění božského svazku Ježíše Krista a jeho nerozlučitelnost je zakotvena ve svátostnosti. Porušení manželského svazku je chápáno jako prohřešek proti bytí v Kristu. Sám Bůh uzavřel manželské spojení muže a ženy: „*Co Bůh spojil, člověk nerozlučuj!*“ (Mk 10, 9). Manželé ztrácí možnost uzavřít nový manželský svazek. Nově uzavřený sňatek nemůže být uznán za platný, jestliže první manželství je prohlášeno za platné. V případě, že ještě právoplatný manžel/ka žije, porušuje nový sňatek rozloučených Boží plán i zákon, kterému učil Kristus. Platně uzavřené svátostné manželství může tedy zaniknout pouze v případě smrti jednoho z manželů.²² Církev nemá moc stavět se proti výše zmíněnému uspořádání Boží moudrosti.²³ Podle církevní kompetence se vztahuje v katolické církevní praxi absolutní nerozlučitelnost manželství jen na svátostně uzavřená, platná a konzumovaná manželství.²⁴ Křesťanské společenství má za úkol poskytovat pomoc a podporu osobám, kteří manželskou rozlukou procházejí, s cílem pomoci jim žít křesťanským způsobem života v jejich nelehké situaci. Také kněží mají projevovat péči o tyto křesťany procházející

²² Srov. 1 Kor 7, 39.

²³ Srov. Kodex kanonického práva (1983), kánon 1141.

²⁴ Srov. Kodex kanonického práva (1983), kánon 1142.

nelehkou situací rozluky, přesto, že svoji víru zachovávají a touží žít křesťanským způsobem života. Úkolem křesťanských soudců a dalších úředníků pracujících u manželských soudů je snažit se o to, aby manželům pomohli nalézt cestu ke vzájemnému usmíření.

5.2 Neplatnost manželství

Církev hájí absolutní vnitřní nerozlučitelnost manželství, avšak v přesně vymezených případech učí o jeho relativní vnější rozlučitelnosti. Jestliže má některý z manželů důvodnou pochybnost o platném způsobu uzavření manželství, může vyvolat u příslušného církevního soudu řízení o prohlášení manželství za neplatné. Jde o případy, kdy před uzavřením sňatku jeden z manželů uvedl druhého do omylu ohledně svých důležitých vlastností, přičemž tyto vlastnosti mohou ze své povahy vážně narušovat společenství manželského života, neměl v úmyslu žít s ním v jednotě a nerozlučitelnosti, odmítal přijmout děti, vynutil si sňatek násilím, podvodem či vyvoláním vážného strachu, nebo byl od samého počátku psychicky nezpůsobilý převzít na sebe břímě manželských povinností v důsledku různých druhů závislosti apod. V případě, že by církevní autorita svým šetřením zjistila, že manželství bylo uzavřeno neplatně, znamenalo by to, že manželství nikdy nevzniklo a domnělí manželé ze svazku mohou odejít a uzavřít nový sňatek.

Kanonické právo vyžaduje, aby snoubenci měli určité duševní poznávací a volní schopnosti nezbytné pro vytvoření celoživotního intimního společenství. Nedostatkem výše uvedených schopností vznikají při výměně manželského souhlasu vady, které je možné rozdělit na vady duševní schopnosti, vady poznávací schopnosti a vady volní schopnosti.²⁵ Pro uzavření manželství jsou nezpůsobilí zejména ti, kdo nemají dostatečné užívání rozumu, ti, kdo mají závažnou poruchu soudnosti, co do podstatných manželských práv a povinností, které se předávají a přijímají a dále ti, kteří nejsou schopni z psychických důvodů převzít podstatné manželské povinnosti. Požadované duševní schopnosti mohou být narušeny duševními poruchami v důsledku nejrůznějších samostatných příčin, a to jak psychického, tak somatického charakteru. K řádnému uzavření manželství je nezbytné, aby dotyčná osoba disponovala dostatečným poznáním o těch skutečnostech, které mají zásadní význam pro vytvoření manželského společenství. Proces poznání manželství a jeho podstatných vlastností ovlivňují i některé faktory, jako například vloh, dispozice, individuální duševní schopnosti nebo ideály. Mohou se objevit určité okolnosti, které naruší vážným způsobem volní schopnosti kontrahenta. Jestliže těmito okolnostmi jsou psychické

²⁵ Srov. Kodex kanonického práva (1983). Kánon 1095, 1095-100, 101-103.

příčiny osoby uzavírající manželství, pak může být manželství prohlášeno za neplatné z titulu kánonu 1095 kodexu kanonického práva (1983). Kanonické právo zmiňuje tři případy vad manželského souhlasu z důvodu vady volných schopností, a to zdánlivý manželský souhlas, podmíněný manželský souhlas a násilí či vážný strach.

Rozloučit manželství ve prospěch života z víry umožňuje **Privilegium Paulinum**²⁶, a to za těchto okolností:

- manželství uzavřeli dva nepokřtění
- jeden z partnerů se nechal pokřtít v době manželství, ale druhý zůstává nepokřtěný
- nepokřtěný partner odejde z manželství bez spravedlivé příčiny
- pokřtěný mu nesmí dát důvod k odchodu
- nepokřtěný partner je dotazován, zda chce sám přijmout křest nebo aspoň dál pokojně žít s pokřtěným partnerem „bez urážení Stvořitele.

V případě, že odpověděl nepokřtěný partner záporně nebo vůbec, získává pokřtěný partner právo uzavřít nový sňatek obvykle s katolíkem, s dovořením ordináře i s pokřtěným či nepokřtěným nekatolíkem. Dosavadní manželství je rozloučeno okamžikem uzavření nového sňatku

Dalším privilegiem a možností rozloučení manželství ve prospěch víry je tzv. Privilegium Petrinum, podle kterého může papež rozvázat ze závažných důvodů a na žádost jednoho z manželů každé **nesvátostné** manželství a také tzv. **polokřesťanské** manželství. Privilegium je možné využít v těchto případech :

- manželství mezi osobu nepokřtěnou a pokřtěnou mimo katolickou církev, která do katolické církve nevstoupila
- manželství mezi dvěma nepokřtěnými
- manželství uzavřené před katolickou církví na základě dispenze od překážky různosti náboženství.

Mezi základní podmínky potřebné k udělení tohoto privilegia patří aby:

- alespoň jeden z partnerů nebyl v době sňatku pokřtěný
- po křtu nepokřtěné strany nebylo manželství završeno
- v nově zamýšleném manželství je možnost křesťanského života a výchovy dětí
- na rozdíl od pavlovského privilegia se nevyžaduje konverze u jednoho z partnerů žijících v manželství, avšak lze ho uplatnit i ve prospěch třetí strany, která je katolík a chce žít v náležitém křesťanském manželství.

5.3 Charitativní a církevní pomáhající organizace

Pomoci obětem domácího násilí se vzhledem k jeho závažnosti a četnosti věnuje řada institucí a poskytovatelů služeb. Jako přímo odpovědný subjekt uplatňování lásky (caritas) jednájí charitativní a další organizace církve, neboť současná doba vyžaduje novou ochotu pomáhat bližnímu, který se ocitne v nouzi. Křesťanská charita je odpovědí na to, co v dané konkrétní situaci představuje bezprostřední potřebu: je nutno nasytit hladové, dát napít žíznivým, obléci nahé, ujímat se pocestných, navštěvovat nemocné a navštěvovat vězněné.²⁷ Církevní charitativní organizace musejí dbát na dostupnost příslušných prostředků, na odbornou kompetenci, na formaci. Úkolem charitativních organizací je, aby se stávaly svým jednáním i slovem, mlčením i příkladem věrohodnými Kristovými svědky. Církev jako celek je povolána ke službě lásky, která je jejím poznávacím znamením. Proto má církev v neobyčejné úctě milosrdnou lásku vůči chudým a nemocným i charitativní činnost a vzájemnou pomoc k ulehčení lidské bídy všeho druhu. Láskou k bližnímu lze dosvědčovat svoji účast na Kristově království. Ježíš „nepřišel, aby si dal sloužit, ale aby sloužil.“ (Mt 20,28). Jediným měřítkem jeho jednání je blaho bližního. Skutečným subjektem různých katolických organizací věnujícím se charitativnímu dílu je sama církev, a to na všech úrovních. Pracovník každé katolické charitativní organizace by měl pracovat společně s církví na tom, aby se ve světě šířila Boží láska. Významnou roli při poskytování pomoci jistě hraje křesťanská orientace pracovníků charitativních organizací, neboť se jedná zvláště u případů domácího násilí o velmi náročnou práci. Jde o činnost, ve které není možné pouze dávat, ale je třeba sílu také čerpat. Personál s křesťanskou orientací ví, kde a z jakého zdroje může potřebnou sílu čerpat. Za důležité považují například jedno z doporučení Etického kodexu charitativního pracovníka, které zmiňoval olomoucký arcibiskup Mons. Jan Graubner v promluvě k pedagogickým pracovníkům Cyrilometodějské teologické fakulty v Olomouci v roce 2006. Zní takto: „Klient má právo, aby se v zařízení Charity setkal s Bohem.“ Duchovní růst křesťansky založeného charitního pracovníka obsahuje mnoho prvků. Může to být seznámení s Bohem. Čím větší, hlubší a dokonalejší je

²⁶ Srov. Kodex kanonického práva (1983). Kánon 1143-1147, 1150

²⁷ Srov. Mt 25, 35-36.

toto seznámení, pak snadněji se lze účastnit na vykupitelském díle Ježíše Krista. Snadněji a přesněji lze porozumět tomu, co Bůh od člověka žádá, co má vykonat pro společenství, pro organizaci, pro uživatele. Může si být vědom toho, že jeho práce je především službou Bohu. Duchovním vývojem člověk dochází k růstu v sebezdokonalení, sebezpřesažení.

Papež Benedikt XVI. ve své encyklice *Deus Caritas est* zdůrazňuje potřebu dbát na odbornou kompetenci pracovníků charitativních organizací.²⁸ Ztotožňují se nejen s názorem, ale vycházejí rovněž ze zkušenosti z praxe, která ukazuje, že pokud je nejprve zajištěna odbornost, poté je možné požadovat „formaci srdce“. Disponuje-li Charita odborně kvalifikovaným personálem, pak je možné mnohem lépe a kvalitněji nabízet danou službu. Je zde na místě zamyslet se také nad obsahem slov: „chtít“ pomoci a „umět“ pomoci.

Cílem charitativní služby by měl být vztah. Vztah opravdově prožívaný, rozvíjející osobnost. Vztah, ve kterém by druhý pocítil, že je brán takový, jaký je, kde by byl pochopen, kde by mu bylo nasloucháno., byl by brán vážně, byl by tímto vztahem motivován do dalšího osobního růstu. Cílem by mělo být nabízet takový vztah.

Hlavní smysl vidí pracovníci charit často v pomoci lidem, kteří se ocitli ne vlastní vinou ve svízelné životní situaci a nedokáží vlastními silami z ní najít cestu, kteří jsou často vystavováni nepochopením, posměchem. Ztratili dřívější zájmy, jistoty. Mezi tuto skupinu osob patří také oběti domácího násilí. Pracovníci charit se snaží právě těmto lidem pomoci s návratem do běžného způsobu života, vážít si sama sebe, nalézat ztracený smysl. A smyslem je úspěch v tom, pokud se to podaří. Charitní pracovníci si musejí zvykat na obě strany mince. Nikdy nemohou být spokojeni tak, aby si mohli říci, že již vykonali vše a více již vykonat nelze. Vždy se nabízí další nápad, další motivace. Těší je úspěšnost z dobře vykonané práce, zájem klientů, nové kontakty. Těší je, že oběti domácího násilí naleznou nový domov, nové útočiště, přátele, otevřenost, upřímnost, pocit spokojenosti, pokroky. Za smysl považují také osobní přítomnost na místě, kde svou snahu a úsilí všichni ostatní již vzdali.

Činnost charitních a církevních organizací má v případech domácího násilí vypracovány své specifické **standardy kvality práce** s oběťmi násilí. Mezi tyto patří například:

1. Povinnost zachovávat mlčenlivost

²⁸ Srov. BENEDIKT XVI. (25.12.2005). *Deus Caritas est*. 1. vyd. Praha: Paulínky, 2006, s. 46.

Jakákoli forma komunikace (ústní či písemná) obsahující osobní a identifikační údaje uživatele služby mohou být předány dalším osobám pouze s informovaným souhlasem uživatele služby. Výjimka může nastat v případě, kdy se jedná o ochranu uživatele služby nebo v případě, kdy je zapotřebí zajistit bezpečí druhých, jestliže existuje důvodné podezření, že jsou v ohrožení.

2. Bezpečí a ochrana

Bezpečí osoby ohrožené domácím násilím musí být hlavní prioritou jakékoli intervence. Zajištění bezpečí zahrnuje zajištění okamžité fyzické ochrany, ale i psycho-sociální bezpečí, včetně sociálního začlenění oběti.

3. Dostupnost

Služby pro uživatele služeb by měly být dostupné z geografického hlediska a měly by být poskytovány bezplatně. V případě, že bezplatné poskytování služeb není možné, je vhodné předem sjednat podmínky hrazení služby. Nemožnost uživatele hradit službu by neměla být důvodem pro odmítnutí poskytnutí služby. Charitní zařízení může uživatel kontaktovat bez předchozího objednání, případně ve velmi krátké době od zkontaktování pomáhající organizace. Klientkám se poskytuje dostatečný časový prostor potřebný pro řešení problému.

4. Informovanost o právech a nárocích

Uživatelé by měli být informováni o svých právech a také o tom, na jaké služby mají nárok, jaká jsou jejich základní práva. Poskytovatel má písemně zpracována vnitřní pravidla pro předcházení situacím, v nichž by v souvislosti s poskytováním služby mohlo dojít k porušení základních lidských práv a svobod osob a pro postup, pokud k porušení těchto práv osob dojde. Podle těchto pravidel poskytovatel postupuje.

5. Odborné vzdělání zaměstnanců a jejich profesní rozvoj

Poskytovatel má písemně zpracován postup pro pravidelné hodnocení zaměstnanců, který obsahuje zejména stanovení, vývoj a naplňování osobních profesních cílů a potřeby další odborné kvalifikace. Poskytovatel klade důraz na vzdělávání pracovníků a na průběžné zvyšování jejich kvalifikace i osobních kvalit. Pracovníci absolvují v rámci

vzdělávání vzdělávací kurzy, školicí semináře a doplňující si kvalifikaci odborným studiem na vyšších odborných školách nebo na vysokých školách.

5.4 Ubytování v azylových domech

Významné útočiště pro ty, kteří se stali obětí domácího násilí poskytují azylové domy. Tato zařízení bývají obvykle zřizována jako jeden z projektů realizovaných a provazovaných diecézními a arcidiecézními charitami. Jejich cílovou skupinou bývají zejména ženy - matky s dětmi, těhotné ženy, avšak azyl je poskytován také obětem z řad mužů. Azylové domy přijímají ženy, jejichž partner je agresivní a napadá svou ženu nebo agresorovy útoky směřují také vůči dětem. Ženě tak nezbyvá nic jiného, než se svými dětmi ze společného bydliště odejít. Služeb, které azylové domy nabízí, může žena využít ve chvíli, kdy se ve vlastním domě necítí bezpečně a nemá ve svém okolí nikoho, na koho by se mohla obrátit, nebo příbuzní, přátelé a známí nemají možnosti poskytnout ženě vhodné bydlení.

Žena je do domova přijata na základě vyplněné žádosti podané na sociálním odboru nebo na orgánu sociálně právní ochrany dětí. Poskytovatel azylového domu sepíše spolu s klientkou smlouvu o ubytování, která je zpočátku uzavřena na dobu jednoho měsíce. Jedná se o zkušební dobu, jak pro azylové domy, tak i pro ženy - oběti domácího násilí. Postupně se doba pobytu může prodlužovat nejvýše však do délky jednoho roku. Bohužel se však často stává, že azylové domy nemají volné kapacity, proto je zapotřebí na ubytování čekat. Podmínky pro poskytování pomoci a podpory fyzickým osobám v nepříznivé sociální situaci prostřednictvím sociálních služeb o poskytování pobytových služeb v azylových domech, tedy i pro oběti domácího násilí, blíže upravuje zákon o sociálních službách.²⁹ V azylovém domě má žena k dispozici bytovou jednotku s předsiní, která má samostatné sociální zařízení, kuchyňský kout s vařičem. K dispozici má klientka základní vybavení jako je postel, stůl židle. V případě, že vlastní klientka nějaký drobný nábytek, může si jej vzít do azylového domu sebou.

Klientkám je v azylovém zařízení poskytována nebo zprostředkována odborná sociální pomoc nebo komunikace s dalšími pomáhajícími institucemi. Posláním azylových domů je zajistit ženám a jejich dětem bezpečnost, poskytnout ochranu, jistotu a podporu. Cíle služeb

azylového bydlení zahrnují poskytování základního sociálního poradenství, zprostředkování odborného sociálního a právního poradenství, zprostředkování kontaktů s dalšími odborníky, poskytování psychické a duchovní podpory při řešení krizových situací. Azylové domy dále poskytují důležitý prostor a čas, ve kterém si klientky vytvářejí další perspektivy pro svůj život, individuální odbornou péči sociálních pracovníků o každou klientku podle její životní situace, podpůrné programy při začleňování matek s dětmi do běžného života, pomoc při prosazování práv a zájmů, výchovné, vzdělávací a aktivizační služby nebo materiální pomoc prostřednictvím charitního šatníku. Neméně důležitý je resocializační program pro matku a dítě, který je zaměřen na vytvoření vhodného prostředí pro rozvoj dítěte a přitom umožňuje matce pečovat o domácnost. Významný je také výchovný program pro děti, který zahrnuje např. výtvarné práce, hry, doučování apod.

Ženy jsou zde svým způsobem chráněné, pobývají tu 24 hodin denně. Na vrátnici azylového domů bývá zřízena neustálá služba, to znamená, že do domu by cizí osoba neměla přístup. Často však nastává situace, kdy si zde ženu partner vyhledá. Jestliže se jedná o skutečně agresivního partnera, který zde svou ženu vyhledá, snaží se jí pracovníci azylového domu ihned zajistit ubytování v jiném azylovém domě. Často k tomuto zásahu potřebují pomoc policistů. Někdy se stává, že partneři pod vlivem agrese demolují vnější zařízení azylového domu a ženy poté mají strach vyjít ven. V tomto případě se doporučuje partnerovi neodporovat, nevstupovat do konfliktu, ale zdvořile ho odkázat na jinou ubytovnu. Pokud partnerovi pracovníci azylového domu žádné informace neposkytnou, mohl by se domnívat, že jeho žena zde pravděpodobně bydlí. Z výše uvedených důvodů je možné zvolit formu pobytu v azylovém domě s utajenou adresou. Násilník se tedy nedoví, na jaké adrese se oběť nachází. Pracovnice domu utajeného bydlení se s obětí nejdříve telefonicky zkontaktuje, sjedná na určitém místě osobní schůzku, na dohodnutém místě oběť také vyzvedne a následně oběť do utajeného bydlení osobně doprovodí.

V azylových domech mohou klientky nalézt také významné duchovní doprovázení a podporu, které jim mohou poskytnout například pracovníci azylového domu s teologickým vzděláním, kteří jsou zároveň praktikujícími katolíky nebo tyto pracovníci mohou zprostředkovat rozhovor s knězem či jáhnem ve farnosti. Zaměstnanci azylových domů mohou využít rovněž spolupráce s dalšími pomáhajícími organizacemi, ve kterých duchovní péči poskytují kvalifikovaní pracovníci s teologickým vzděláním. Klientky mohou využít také nabídku účasti na mších svatých uskutečňovaných v místně příslušné farnosti nebo specifických programů, které v rámci farnosti organizují kluby osamělých matek,

²⁹ Srov. zákon č. 108/2006, o sociálních službách, § 34, § 57.

kluby matek z úplných rodin, kluby žen v obtížných životních situacích nebo společenství rodin s dětmi. Pravdou je, že převážná většina klientek azylových domů se s vírou nikdy nesetkala. Tato skutečnost je významnou příležitostí k tomu, jak těmto klientkám pomoci nalézt a objevit pro ně dosud nepoznanou cestu k Bohu, k víře, k přijetí, k lásce.

5.5 Pomoc a podpora laiků v odborných poradnách

Významnou součástí pomoci a podpory obětem domácího násilí tvoří činnost sociální, rodinných nebo psychologických poraden, které sice nenáleží do sítě služeb charitativních a církevních organizací, avšak působí v nich pracovníci, kteří jsou registrovanými, aktivními a praktikujícími členy katolické církve. Svoji volbou k povolání a přístupem k práci usilují o uskutečňování a naplnění Ježíšova poslání i poslání celé církve takovým způsobem, aby milosrdná láska byla pro druhého člověka poznatelná. Zkušebním kamenem k tomu, jak ověřit svou lásku k Ježíši se pro ně stává verš z Matoušova evangelia. „*Amen, pravím vám, cokoliv jste učinili jednomu z těchto mých nepatrných bratrů, mně jste učinili.*“³⁰ Svou projevenou účastí, povzbuzením či praktickou pomocí tak různými způsoby pomáhají a mírní těžkosti i překážky v životě bližních. Čas strávený s obětí domácího násilí se pro ně může stát velkým požehnáním, neboť Pán může pomáhajícího pracovníka použít ke své službě a naplnit jeho srdce radostí a děkováním. Cesta k obětem násilí je cestou milosrdné lásky. Výše zmínění pomáhající pracovníci jsou si vědomi toho, že skutky milosrdenství se vztahují na každého člověka bez ohledu na příslušnost k rase, národnosti, náboženství, pohlaví, věk, stav, a jejich prokazování má vést k tomu, aby zůstala zachována a ctěna v plném rozsahu důstojnost toho, komu je pomoc poskytována. Podle vzoru a dokonalosti Božího přispívají o povolání ke svatosti, k dokonalosti a k milosrdné, soucitné lásce vůči bližnímu.³¹ Mají na paměti, že Hospodinovým přáním a požadavkem je spolupráce člověka směřující k zodpovědnému napodobování Stvořitele a zviditelňování obrazu Krista, neboť Bůh nevolá člověka ke spolupráci pouze v prostředí svatého a vznešeného chrámu, ale volá ke spolupráci na všech místech, v každý čas a v každém stavu.

V případě, že oběť byla konfrontována s násilím agresora, nebo se cítí ohrožena a neví, co by měla učinit, je jí doporučováno obrátit se, telefonicky nebo osobně, na některou z občanských, rodinných, sociálních poraden či poraden pro manželství mezilidské vztahy, náležejících do sítě nestátních neziskových organizací. Většina z těchto

³⁰ Srov. Mt 25,40.

³¹ Srov. HÄRING, Bernhard. Láska je víc než přikázání. 2. vyd. Praha. Vyšehrad, 1996, s. 27.

poskytovaných služeb je bezplatná. Některé z těchto poraden poskytují služby nepřetržitě, některé z nich mají stanoveny určité otevírací hodiny. Úkolem těchto poradenských zařízení není pouze řešit situaci těch nejaktuálnějších případů. Oběti násilí nemusí mít obavu obrátit se o pomoc s jakýmkoliv starším problémem, který neumějí zpracovat. Roli nehraje ani skutečnost, jestliže se nepříjemný zážitek týká přímo partnera nebo manžela oběti či je viníkem někdo zcela cizí. Podstatné není ani to, zdali oběť podala trestní oznámení, či nikoli.

Snahou specializovaných pracovníků poraden jednajících s oběťmi násilí je vždy pomoci zpracovat traumatický zážitek a co nejlépe se s ním vyrovnat. Poskytují několik typů, jak se v budoucnu lépe chránit, jak se nebezpečným situacím vyhýbat či jakým způsobem jim mohou předcházet. Oběti také obdrží informace o různých možnostech podpory ze stran zákona a o krocích, které by oběť po napadení měla učinit. Oběti jsou informovány o podobě trestního oznámení. Je jim předběžně popsán rovněž pravděpodobný průběh celého procesu. Oběť přichází obvykle ve stavu psychického rozrušení, partner jí vyhrožuje odebráním dětí do své výchovy, odebráním majetku, nutí ji opustit společně obyvatelné prostory. V poradně pomůže oběti poradkyně proto sepsat návrhy žádostí a smluv k soudu. Poskytne jí poradenství ohledně stanovení výživného mezi manželi a ohledně úpravy poměrů nezletilých dětí.

Odborné poradenství může probíhat anonymním a diskrétním způsobem. Pracovnice poraden nemají právo podnikat jakékoli kroky bez svolení oběti,³² nemohou jednat proti vůli oběti. Využití a frekvenci poradenských služeb mohou oběti násilí užívat podle své potřeby. Vše je závislé na jejich osobních potřebách, na jejich osobní situaci. V případě, že se oběti rozhodnou celou situaci řešit soudní cestou, většinou poradny klientům nabídnou i podporu při řešení formálních záležitostí, a to jak na policii, tak u soudu. Poradny zprostředkují kontakty na další odborníky, které by oběť mohla potřebovat, na specializované psychology, psychiatry, lékaře, právníky, terapeuty nebo kněze. Poradny jsou první záchytným bodem pro oběti domácího násilí. Samozřejmostí je doporučení klientce využít následně odborné péče. V poradnách nabízí poradci obětem násilí možnost zbavit se strachu z návštěvy různých pomáhajících institucí, pomáhají pochopit, že se potýkají s problémem, který vyžaduje řešení a toto řešení existuje. Během konzultace se zbaví vnitřního napětí a stresu, který je na cestě do poradny doprovázel z důvodu obavy, co je v poradně čeká a jaký k nim budou mít pracovníci poradny přístup. Mezi zásady poskytování služeb v poradnách patří vytváření vstřícného poradenského

prostředí tak, aby se oběť cítila uvolněně a získala důvěru ve kvalitu poskytovaných služeb. Poradenské rozhovory mají bytový charakter a nenavozují pocit úředního jednání.

5.6 Terapie oběti

Důležitou součástí pomoci obětem domácího násilí tvoří speciální terapeutické programy. Tyto programy poskytují poradny zmíněné v kapitole 5.5 nebo také speciální poradny v rámci projektů charitativních a církevních organizací. Terapií se rozumí proces, v němž se léčí různorodé typy mentálních onemocnění. Jedná se tedy v první řadě o určitou formu léčebných procesů. Na rozdíl od poradenství léčí terapie stopy na duši a srdci, které za sebou zanechalo prožité domácí násilí. Převážná většina obětí násilí si sebou nese viditelné psychické následky dlouhodobého týrání poté, kdy je tento obtížný život už daleko za nimi. V těchto případech je většinou doporučována odborná kvalitní psychoterapie. Symptomy duševního onemocnění nemusí být vždy podmínkou nebo důsledkem styku s násilným prostředím, avšak existuje zde však vysoké riziko jejich výskytu. Následkem těchto traumatických zkušeností mohou být psychické poruchy různého typu. Mezi nejdůležitějšími prvky terapie patří přijetí vlastní hodnoty a života v realitě, kterou oběti žijí, smíření se sebou samým, smíření s druhými lidmi, odpuštění. O spolupráci formou terapie se jedná ve chvíli, kdy si oběť přeje zbavit se svého trápení, zmírnit svoji bolest a současně má představu, že toto by bylo možné. Terapeut oběti pomáhá tak, že společně vytvářejí, konstruují a hledají nejvhodnější způsoby, postupy a cesty, jak najít řešení, jak potíže vyjasnit, jak problém vyřešit. Terapeutický pracovník zakládá na schopnosti oběti řešit potíže, věří v hloubku jejich zdrojů a naslouchá přání oběti aktivně spolupracovat. Trápení oběti zmírňuje tím, že ji oceňuje, posiluje v rozvíjení řešení a zplnomocňuje. Terapie pro oběti násilí obsahují tyto základní části: poznání sama sebe, odpuštění, smíření, osvojení si nových schémat - jak přežít chování v obtížných situacích, asertivita. Jednotlivé fáze terapie nejčastěji zahrnují:

1. Seznámení s terapií, rizika a práce nad vlastními obrannými mechanismy.
2. Otevření vlastní minulosti - z pohledu pozorovatele, oběti a násilníka
3. Hledání příčin, kořenů a vlastních potřeb
4. Práce s pocitem viny
5. Prožití smutku a beznaděje

³² Výjimku tvoří tzv. ohlašovací povinnost ze zákona.

6. Odhalování masek a naučených zažitých rolí
7. Smíření - formou dopisů
8. Možnost budování nových vztahů
9. Rozpoznávání vlastních potřeb, osobních hranic, jak pečovat správně o sebe a o druhé.

5.7 Terapie pachatele

Otázka poskytování pomoci agresorovi s cílem odradit ho od dalšího následného jednání není ve srovnání se zahraničními státy řešeno na dostatečné úrovni jak na poli civilního života, tak v životě církve. V zahraničních státech jsou realizovány specializované programy, které učí agresory přijímat následky svého jednání, konfrontují ho s důsledky jeho činů. Tyto programy vznikly na konci 70. let ve Spojených státech amerických, jsou nečastěji nařízeny soudem v rámci podmíněčného odsouzení či podmíněčného propuštění z výkonu trestu. Do Evropy se dostávají přibližně o 20 let později. Jedná se tedy o stále novou a vyvíjející se oblast. Doba trvání terapie se pohybuje obvykle po dobu tří měsíců až jednoho roku. V České republice je prevence zaměřena především ve prospěch obětí domácího násilí. Pachatelé se mohou účastnit individuální terapie na základě jejich vlastního rozhodnutí, která tedy není povinná, a proto umožňuje klientovi možnost kdykoli terapii ukončit, proto ji často opouštějí. Jestliže však projeví samotný agresor opravdovou snahu situaci řešit, je v tom případě vyhledání odborné pomoci mnohem složitější. Pachatelé použijí velmi často k ospravedlnění svých agresivních útoků jasné obranné mechanismy, aby si uchovali pozitivní sebeobraz. Patří mezi ně například přesun viny na oběť („*Říkal jsem, abys to nedělala*“), popření a minimalizace viny („*Když dostanu vztek, nejsem schopen se ovládnout*“), nebo racionalizace násilného jednání („*Dělám to pro její dobro*“). Hlavním cílem terapeutických programů by mělo být rozbití těchto obranných mechanismů, neboť pouze tak může agresor přijmout odpovědnost za své jednání a změnit ho.³³

Domnívám se, že je nezbytné věnovat dostatečnou pozornost také práci s pachateli domácího násilí, které nelze opomíjet. Je nutno pracovat za účelem změny vzorců jejich chování a myšlení, neboť jenom tak lze předcházet a eliminovat další násilné útoky. I přes to, že se mohou terapeutické programy setkat s výskytem recidivy u pachatelů, jsem přesvědčena, že jejich realizace stojí za veškerou vynaloženou námahu. Pomoc pachatelům

³³ VOŇKOVÁ, Jiřina, SPOUSTOVÁ, I. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. 2. vyd. Praha: Profem, 2008, s. 54.

dle mého názoru nelze oddělovat od pomoci obětem násilí. Další vývoj této problematiky by měl tedy směřovat k vytvoření týmové spolupráce mezi církví, charitativními organizacemi a dalším nestátními neziskovými organizacemi realizujících svoji činnost v souladu s hodnotami evangelia.

5.8 Přímluvné modlitby církve

V dnešní době se modlitba u mnohých ocitla bohužel v hluboké krizi. Honba za ziskem, zábava, rozptýlení a shon všedního života způsobují, že o modlitbu je malý zájem. Lidé žijí ze dne na den, jsou zaneprázdněni, zaměstnání malichernostmi, nemají potřebnou snahu udělat si potřebný čas na modlitbu. Mnohým schází dostatek trpělivosti zdokonalovat se v modlitbě, získat potřebný cvik nebo o ni nejeví žádný zájem. Však to, co svět dnes nejvíce potřebuje je právě modlitba. Modlitbu lze chápat jako službu, která vyžaduje svědomité plnění, neboť člověk žije v dobrém vztahu k Bohu pouze tehdy, jestliže se pravidelně a dobře modlí. Přímluvná modlitba ve prospěch druhého je vlastní srdci, které je v souladu s Božím milosrdenstvím. Kdo se modlí za jiného, nehledá v přímluvě to, co slouží jen jeho vlastnímu prospěchu, ale i prospěchu druhých³⁴, a navíc se modlí také za ty, kteří mu ubližují. Sám Ježíš prosí za svůj lid, v jeho prospěch nepřestává se za něj přimlouvát.³⁵ Vše, čím církev a každý její jednotlivec žije, by měla odevzdávat Bohu. Ve všech situacích by si měla být vědoma Boží blízkosti. Nejde o to prosit jen o věci dostatečně svaté, ale je třeba umět předkládat také své všední problémy, které člověka trápí a sužují.³⁶ A právě tato skutečnost je důvodem, proč v modlitbách může církev odevzdávat konkrétně problematiku domácího násilí a předkládat své prosby za oběti násilí, za pachatele, za příbuzné obětí i pachatelů, za pomáhající instituce, za zákonodárce. Stejně tak mohou své problémy svěřovat v modlitbách všichni jmenovaní.

Praktikovat vnitřní modlitbu znamená darovat Bohu svůj čas. To je skutečný akt lásky k Bohu. Člověk může trávit nezištně čas s Bohem, být pro něj k dispozici. Být pozorní k přítomnosti druhého je základem lásky. Cvičit se v modlitbě znamená naslouchat Bohu, abychom konali jeho vůli, abychom se zcela svěřili do jeho rukou. Znamená to vpustit Boha do svého života, odevzdat se mu. Vnitřní modlitba má hloubku tehdy, má-li člověk pevnou vůli překonat své pochybnosti a věřit Božím zaslíbením navzdory lidské neschopnosti správně se modlit a navzdory úchylným lidským představám či jiným problémům. Důležité je mít poctivé přání Boha milovat, sloužit mu a konat raději Jeho vůli než svoji. Potom teprve

³⁴ Srov. Flp 2,4.

³⁵ Srov. Žid 5,7; 7, 25; 9, 24.

má modlitba hloubku. Hloubka modlitby se nedá měřit lidskou usebraností, nýbrž silou víry, pevností naděje a upřímností vůle k lásce. Vnitřní modlitba je plodná proto, že jde o konkrétní a věrohodné uplatnění všech tří Božských ctností v praxi. Modlitba jim dává růst a tento růst je pramenem duchovních dober. .

Pro celou církev, tak stejně pro každého jednotlivého křesťana je středem všeho křesťanského života slavení Eucharistie, při níž dochází Boží působení svého vrcholu. Eucharistii - Svátost oltářní, ustanovil Kristus při poslední večeři, a to jako oběť, kterou na jeho památku mají konat až do konce věků ti, kteří k tomu obdrželi pověření.³⁷ Při slavení Eucharistie jde o zpřítomnění Kristovy oběti nekrvavým způsobem v podobě chleba a vína, v nichž je Kristus skutečně přítomen. Kristus sám je v Eucharistii přítomen tak, jako na kříži obětníkem a obětním darem zároveň. Protože je Eucharistie obětí, žádá obětního ducha také od těch, kteří ji slaví, obětování sama sebe. To se na prvním místě týká těch, kteří byli vyvoleni k tomu, aby byli Kristu zvláštním způsobem nápomocni, tedy kněží. Eucharistie má rozměr vertikální - to znamená, že jde o společenství s Kristem, spojení s Bohem, kterému má také každý jednotlivec předkládat sama sebe, svou práci i oběti. Jde také o společenství s celou Nejsvětější Trojicí, s Boží láskou, která dopomáhá k rozmnožení lásky k Bohu a k bližnímu. Rozměr horizontální, při kterém jde při obětní hostině o spojení všech křesťanů a celé církve vzájemně. Protože je celá církev spolu s Kristem obětníkem, dostává se užítku mše svaté celé církvi, neboť i přesto, že by na ní nebyli přítomní věřící, je obětí celé církve a nikdy pouze soukromou obětí kněze. Zvláštní užitek mše svaté však dostávají ti, kteří se jí aktivně účastní podle stupně své vnitřní účasti, to znamená celebrujícímu knězi a přítomným věřícím, a pak také těm, za které je mše svatá obětována podle míry, jaké jsou schopni.

Přisvojit užitky mše svaté je možno těm, kteří jsou schopni je přijmout - to znamená duše v očistci a lidé žijící na zemi. Mše svatá může být obětována za již zmíněnou skupinu obětí domácího násilí, pachatelů, příbuzných, pomáhajících organizací a zákonodárců. Úmysl, na který má být mše svatá obětována, může být znám celebrujícímu knězi nebo pouze tomu, kdo o přisvojení užitků žádá - na úmysl dárce. V přímělných modlitbách při mši svaté mohou za všechny ty, kteří se potýkají s problematikou násilí zaznít společné modlitby, za jejich těžkosti, bolesti, za jejich duchovní i fyzické uzdravení, za dar víry, za vzájemné smíření a odpuštění, za obnovu křesťanských rodin apod.

³⁶ Srov. Fil 4,6.

³⁷ Srov. Lk 22, 14-20.

Přimlout se za druhého neznamena pouze modlit se za někoho. Z etymologického hlediska se tímto aktem rozumí udělat krok směrem do středu, doprostřed určité situace. Přimlůva je chápána jako postavení se tam, kde je přítomen konflikt mezi dvěma stranami. Jedná se o to, aby se přimlouvající postavil do středu konfliktu. Přimlout se znamená zaujmout postoj skutečně opravdovější, hluboký a zavazující. Znamená to být bez pohnutí, bez výsledku, usilovat o snahu položit ruku na ramena obou zneprátených stran. Jestliže se přimlůvce modlí za druhého bratra, nemůže jej již odsuzovat či nenávidět navzdory všem stranám. Během přimlůvy nabývá poznání omilostněného hříšníka, za kterého Kristus položil svůj život. Přimlůvná modlitba je pro křesťana utišujícím objevením, že již není přítomné napětí, nesouhlas, neodpuštění, antipatie, nad kterými by nemohl zvítězit. Je zapotřebí toužit s láskou a v tichosti obejmout všechny strany nesváru, a současně nést situaci, které přimlůvce nerozumí či je odmítán jednou nebo druhou stranou. Musí mít bezmeznou důvěru v Boží moc, v hluboké víře v Krista Zmrtvýchvstalého. Opravdová křesťanská přimlůva bývá obtížná a může se uskutečnit pouze z milostí Ducha Svatého. Jestliže dokáže probudit v přimlůvci touhu, stane se tím, kdo je přítomen na místě nenávisti, beznaděje, neodpuštění, konfliktu a tam, kde jsou ohrožováni bezbranní lidé. Přimlůvce mezi Bohem a člověkem je v určitém slova smyslu pouze jeden, a to Boží Syn.³⁸ S Kristem byl člověk nerozlučně spojen svátostí křtu, a to jednak s ním jako s osobou, tak i s jeho posláním pro svět. Proto je každý věřící pozván k účasti na jeho službě přimlůvce u Boha. Díky křtu jsme byli spolu s Kristem pomazáni na kněze, proroky a krále a máme účast na všeobecném kněžství.³⁹ Přimlůva je očistnou lázní, do které se musí věřící hluboce ponořit. Je aktem, skrze kterého přimlůvce předkládá svého bratra Nejvyššímu Bohu se snahou vidět jej ve světle Kristova kříže jako člověka, který potřebuje Boží milost. Spatřuje jeho nouzi, jeho úzkosti a jeho bída prosebníka tíží takovým způsobem, jako by mu zcela náležely. Přimlout se znamená připsat svému bratru stejná práva a stejné výsady, jaká jsme přijali sami na základě Božího milosrdenství. Přimlůvná modlitba je službou, kterou každodenně dluží každý věřící Bohu i svým bratřím v Kristu. Odmítnutí této služby je zároveň odmítnutím křesťanské služby par excellence. Jedná se o přimlůvu za bližní, kteří prožívají obtížné životní situace, mezi které patří i oběti domácího násilí. Je důležité si uvědomit, že čím je přimlůvná modlitba pokornější, hlubší, vytrvalá, pravidelnější a přesnější, tím je mnohem více plodnější..

³⁸ Srov. Řím 8, 34; 1 Jan 2,1.

³⁹ Srov. 1 Petr 2, 9.

5. 9 Spolupráce a zásady komunikace kněží a laiků

Významný podíl na řešení problematiky domácího násilí v církvi má vzájemná spolupráce mezi kněžími a laiky v církvi. Jejím smyslem by mělo být zvýšení informovanosti a zájmu o danou problematiku, o možnostech a způsobech pomoci a podpory obětem násilí s vědomím, že páchané násilí nelze přehlížet. Ačkoli vykonávají kněží tak vznešenou svátostnou službu, jsou zároveň společně se všemi věřícími křesťany nejen Kristovými učedníky, ale také se všemi znovuzrozenými ve křtu bratři mezi bratry.⁴⁰ Jejich úkolem je nemyslet na své zájmy, avšak na zájmy Božího Syna, spolupracovat s věřícími laiky,⁴¹ jednat a sloužit podle vzoru Krista, upřímně uznávat a podporovat důstojnost laiků, ochotně laikům naslouchat, bratrsky zvažovat jejich přání a uznávat jejich zkušenosti i odbornou příslušnost v různých oblastech lidské činnosti, odkrývat rozličné, malé i velké dary laiků a s radostí je uznávat a pečlivě podporovat.⁴²

Významná pozornost by měla být věnována vzájemné **komunikaci** mezi kněžími a laiky, prostřednictvím které laikové mají možnost kněžím přiblížit veškerou problematiku domácího násilí nevyhýbajícího se ani křesťanským rodinám. Nejedná se vždy o jednorázové rozhodnutí ke spolupráci, ale jde především o dlouhodobý živý proces. Je zapotřebí analyzovat celou situaci a postupně zvyšovat úsilí o změny, neboť otázka vzájemné komunikace a následné spolupráce je vnímána řadou členů církve jako mimořádně důležitá a rozhodující pro schopnost církve plnit její významné poslání. Chyby ve vzájemné komunikaci jsou často způsobeny odlišností úrovně znalostí a zkušeností. Zkušenosti laikové automaticky předpokládají stejnou úroveň znalostí u kněží, rovněž kněží u laiků, obě strany poté pracují s neoprávněnými představami o vzájemné informovanosti problematiky násilí, o jejich kvalifikaci a na této úrovni společně také komunikují. Zvláštní význam má přitom ochota laiků - odborníků z různých profesí přispívat nezištným způsobem svými znalostmi i zkušenostmi k práci jak pro celou církev, tak pro činnost v charitních zařízeních či v neformálních skupinách. Pravdou je, že stále častěji se objevuje očekávání

⁴⁰ Srov. 2. Vatikánský koncil, *dekret Presbyterorum ordinis*, čl. 9.

⁴¹ Srov. 1 Kor 3, 9.

⁴² Srov. 1 Kor 12, 4-11.

z obou stran, že to musí být nejdříve „ten druhý“, kdo poskytne pomoc, prostředí úcty a vzájemného respektu. Proto jsou často v tomto očekávání zklamáni jak kněží, tak laici. Je zapotřebí, aby součinnost a spolupráce směřovala vždy z obou stran. Při tom všem je důležité si uvědomit, že aktivní zapojení laiků do života církve zůstává důležitým úkolem samotných křesťanů laiků. Tím totiž mají možnost pomoci nejen sobě samým, ale také celé církvi.⁴³

Mezi zásadní kroky ke zlepšení spolupráce patří přijetí laika - odborníka, který přichází ke knězi s informací o výskytu domácího násilí.⁴⁴ Ze strany kněze se doporučuje vyslechnutí, ověření schopností laika a možností řešení dané problematiky, zájem o službu, kterou laik poskytuje, vyslechnout postup navrhovaných řešení a možnosti realizace konkrétních postupů. Jestliže oběť násilí souhlasí, laik ji může ke knězi doprovodit a představit mu ji, stanovit vhodný termín, dobu a místo návštěvy. Důležitou službou vzájemné spolupráce je aktivní naslouchání, to znamená vytvoření vhodného místa - dát najevo, kolik času má kněz k dispozici⁴⁵, věnovat maximální možnou pozornost, povzbuzování oběti, reflektováním jejich emocí, jejich pojmenováním, být empatický a poskytovat zpětnou vazbu oběma přichozím stranám. Průběžně je vhodné konzultovat postupy v řešení celé situace oběti, vývoj dosavadní spolupráce, hodnocení, pokroky a spokojenost všech zúčastněných stran s pomocí směřované k oběti. Pro práci s obětí je velkým rizikem tzv. selektivní naslouchání. K selektivnímu vnímání dochází tehdy, když si kněz i laik zakreslují do onoho obrazu novou informaci, zejména pokud je v rozporu s tím, v co věří. Jestliže tedy dostanou informaci, jsou schopni slyšet pouze ty části, které souhlasí s jejich názorem, nebo jej potvrzují. Vystavují se tak riziku, že nepochopí smysl řečeného a tak se zbavují možnosti zareagovat jinak na nové předkládané skutečnosti.

Cílem by mělo být vytvoření atmosféry vzájemné důvěry a dobrých vztahů tak, aby vzniklo kreativní prostředí pro řešení krizové situace oběti. Pro oběť násilí je důležité získat pocit důvěry v to, že může otevřeně hovořit o svých potížích, že sdělené informace zůstanou zachovány v mlčenlivosti a nebudou sděleny třetím osobám, že může spontánně ventilovat svoje emoce bez jakéhokoliv pocitu studu za svoji situaci. Při vzájemné spolupráci je důležitým prvkem důraz na dodržování křesťanských, etických a morálních principů zakotvených v církevních, občanských a mravních předpisech a nařízeních. Při komunikaci s obětí by neměla kněžům ani laikům chybět podstatná schopnost empatie, čili vcítění se do situace prožívání oběti. Je zapotřebí respektovat laika, kněze i oběť takového,

⁴³ Srov. 2. Vatikánský koncil, *dekret Apostolicam actuositatem*, čl. 1.

⁴⁴ Srov. Řím 14, 7.

jaký je, jeho individualitu, jedinečnost, respektovat potřeby, přání a rozhodnutí, poté k nim přistupovat dle jeho možností a schopností.

5.10 Pastorační péče o oběti

Nedílnou součástí pomoci obětem domácího násilí ze strany církve tvoří jejich pastorační péče. Pastorační péče o oběti násilí je zahrnuta do kategorie méně obvyklých situací, kterými se rozumí situace ležící za hranicemi základní běžné práce, to znamená za hranicemi organizování pravidelných katechezí, přípravy ke svátostem, účasti na bohoslužbách a duchovního vedení. Jedná se o pastorační působení v situacích mezních, zátěžových a v takových, které se vyskytují u křesťanů i nekřesťanů, které nejsou zcela běžného charakteru. Pastorační péčí v těchto případech se rozumí takové jednání, ve kterém je oběť respektována v celé své jedinečnosti. K oběti se přistupuje z pozice věřících křesťanů, je doprovázena v průběhu svého utrpení, duševních bolestí. Je jí pomáháno k lidsky důstojnému zvládnutí její životní situace, a to na jí dostupné úrovni víry. V tomto druhu péče se nejedná pouze o řeč o Bohu, víře nebo o svátostech. Duchovní rozměr péče o oběť násilí spočívá v pochopení a akceptování její duchovní stránky a v aktivní péči o naplnění jejích duchovních potřeb. Tato aktivní stránka péče bývá nazývána zpravidla v katolickém prostředí pastorační péčí.

Pastorační složka péče zahrnuje kontakt s obětí násilí, jako člověkem trpícím, který potřebuje druhého člověka a lidi ke zvládnutí své situace. Cíl takového kontaktu spočívá v tom, že oběť má ve svém okolí člověka, ne v tom, že je jí manipulováno k dosažení určitých cílů. Tento přístup má z hlediska křesťanského zpřítomňovat Ježíšovu lásku a náklonnost ke všem trpícím. Oběť násilí neprožívá pouze svoje utrpení, nenesou pouze svoji bolest, ale nachází se v životní situaci, která je součástí jeho minulých a zároveň mezilidských vztahů, zahrnuje otázky smyslu jejího utrpení a smyslu života, otázky týkající se budoucnosti, stavu jejího nitra a psychického rozpoložení, ale také jejích tělesných funkcí. Je velmi důležité, aby se při doprovázení oběti přistupovalo zcela vážně k celé její životní situaci, aby jí nebylo pohrdáno. Lidsky důstojné zvládnutí situace oběti znamená mnohem více prožívat dlouhý vnitřní boj, při kterém může doprovázející asistovat, ale nemá možnost za doprovázenou oběť jednat a obtížné situaci čelit. V rámci pomoci je zapotřebí vytvořit postoj, v němž se doprovázející snaží respektovat celou životní situaci oběti,

⁴⁵ Srov. Kol 4, 5.

všechny její problémy a otázky a nevěnovat se pouze té části, se kterou si pomáhající zdánlivě bez potíží poradí.

Pastorační péče zahrnuje také péči o stav víry oběti. Nejde zde o podceňování tohoto stavu, ale naopak, je zapotřebí ocenit každý nepatrný plamínek víry. Znamená to, že nejednat s obětí jako s člověkem, který má povinnost stát se ihned v krátké době silným ve své víře. Nelze zapomínat také na to, že postojem, v němž je úroveň víry oběti respektována, mu doprovázející nabízí možnost další růst víry posílit. Neohleduplný nebo nátlakový postup není vhodným způsobem, neboť by se mohl oběť cítit ohrožována a zaujala by obranný postoj. Je vhodné připomenout, že doprovázející sám neurčuje stupeň úrovně víry, ale toto kritérium je zcela zásadně v rukou Božích.

Kvalitu pastorační péče o oběť násilí ovlivňuje zásadním způsobem rozhovor s ní a s ním související schopnost naslouchat. Doprovázející se často domnívá, že musí oběti jeho situaci vysvětlit, nebo obhájit Boha jako původce jeho krizové situace. Případně se snaží oběť utěšit či rozptýlit její myšlenky. S obětí je zapotřebí především být a mít účast na její situaci, brát ji vážně. Takový přístup je nezbytný a mnohdy dostačující. Úkolem doprovázejícího je nemít žádné představy o chování oběti, jak by měla jednat, co by měla říkat. Důležité je naslouchat oběti a být jí v její situaci nablízku, dát jí prostor pro ventilaci svých pocitů a emocí. Ve chvíli, kdy oběť sdělí, co ji tíží, otevírá se cesta k oboustrannému rozhovoru. Oběť by neměla být zatěžována dlouhými teologickými, moralizujícími nebo filozofickými poznatky doprovázejícího. Je zapotřebí rozlišit, kdy oběť jakékoli téma doprovázejícího zajímá a zdali je sledováno se zájmem pro oběť k užítku.

Během rozhovoru se oběť může pod vlivem obav vyhýbat otázkám víry, ačkoli na ně doprovázející mnohdy dlouho čeká. Téma víry je pro oběť mnohem snadnější, pokud postupně vyplyne z řady rozhovorů na jiná, běžná témata, jako je rodina, vzpomínky apod. Snadnější bývá, pokud je oběť vedena někým, koho důvěrně zná, než s člověkem, který je jí zcela cizí. Podaří-li se doprovázejícímu navázat s obětí plnější kontakt, ocitá se většinou ve velmi výhodné pozici k otevření rozhovoru na téma víry. Této pozice by měl využít. Není vhodné, jestliže rozhovor o víře směřuje k přesvědčování nebo agitaci oběti. Je vždy mnohem výhodnější, jestliže je doprovázející o rozhovor k víře požádán, než pokud jej sám vnucuje. Oběť by měla získat dojem, že může z tématu víry kdykoliv vystoupit bez jakéhokoliv dalšího postihu a bez pocitu náznaků připomínajících vydírání. V rozhovoru o víře je zapotřebí přizpůsobit se úrovni oběti a na této její úrovni se teprve může začít. Základní postoj doprovázejícího by měl spočívat v uvědomění toho, že víra a vše, co z ní vyplývá, je pro něho nejcennějším bohatstvím. Protože k oběti chová bratrskou lásku, chtěl

by se s ní o poklad víry rozdělit, chtěl by se s ním sdílet. Toto předání lze pouze nabídnout, nikoli vnucovat.⁴⁶ Bůh totiž chtěl člověka ponechat v jeho rozhodování, aby svého Stvořitele sám hledal a přimknutím se k němu dospěl k plné a oblažující dokonalosti.⁴⁷

Při řešení situací obětí domácího násilí bývá často rozvod považován za možné, někdy dokonce jediné, řešení manželských obtíží a krizí. Mnohdy rozvod doporučují i sami duchovní. Rozvod však není považován ze nejvhodnější řešení, někdy se mu však nelze vyhnout, ale lze rozvodovým procesem projít a přežít jej, a to i navzdory trvalým ztrátám. Z titulu evangelijní nauky je však možné s žadateli o rozvod nesouhlasit, avšak doprovázející nemá právo je ponížít, odepsat nebo se jich zcela zřít. Oběť, která usiluje o rozvod, se však mnohdy mylně domnívá, že rozvodem se konečně zbaví trýznivých situací. Ve skutečnosti je rozvod pouze výměnou za jiné situace, a to jen zčásti. Rozvod může být chápán jako těžké provinění proti zákonu lásky, avšak není cestou ven z církve. Znamená to, že neodvrátí-li doprovázející žadatele o rozvod od jeho úmyslu, nemá právo ho ani v tomto případě opustit. Rozvod bývá pocíťován jako cesta z konfliktní zraňující situace. Na druhé straně směřuje však k novým starostem. Často se dostávají po rozvodu dlouhé spory o majetek, a v případě, že mají nezletilé děti, většinou nastávají potíže s jejich výchovu, přístupem k dětem, jejich chování apod. Rozvodový proces prožívají některé oběti jako psychické trauma. Období po rozvodu je určitou dobou adaptace, kterou každý jedinec může přijímat jiným způsobem. V každém případě se jedná o životní trauma, jehož součástí je ponížení, v průběhu jeho průběhu bývá člověk zraňován, je mu ublíženo. Z tohoto důvodu bývá jedním z největších a mnohdy dlouhodobých úkolů po rozvodu postupné sebezpříjetí po tomto neúspěšném v manželském vztahu a snaha o poctivé odpuštění všem, kdo měli podíl na vzniku a zániku manželství.⁴⁸ To znamená všem, kdo byli skutečnými či domnělými původci zranění, bývalému manželovi, manželce, rodičům, příbuzným. Pro oběti, které zůstaly po rozvodu samy a osamoceny je lépe využít pomoci skupiny, než jednotlivce. Pro jednotlivého věřícího hrozí riziko nezdravého vstupu do neúplné rodiny, případně přisvojení. Za mnohem jednodušší je považována socializace dětí, oproti osamělým rozvedeným dospělým, kteří mohou být mnohdy svým okolím vnímáni jako potenciaální nebezpečí s cílem nalézt partnery také mezi rozvedenými páry. Bývá vhodné vytvořit z osamělých rozvedených trvalou výlučnou skupinu. Velmi vhodnou se osvědčuje kombinace speciálních programů s integrací dospělých i dětí ve farnostech, kde jsou dospělým svěřeny přiměřené úkoly. Oběti, které uzavřely další manželství a jsou proto

⁴⁶ Srov. Ef 3, 12.

⁴⁷ Srov. Sit 15,14.

vyločeny z přístupu ke svátostem, tvoří skupinu trvale trpících tímto stavem. Stává se, že jednak dlouhodobě musí žít s tímto problémem či se od církve postupně vzdalují. Pastorační pomoc spočívá především ve snaze odvést koncentraci pozornosti na tento důležitý bod jejich života.

5.11 Prevence domácího násilí

Podobně jako u jiných sociálních problémů je také v oblasti domácího násilí nezbytná a důležitá prevence. Prevence je obecně definována jako soustava opatření, která mají předcházet nějakému nežádoucímu jevu, například zločinům, násilí, drogovým závislostem, nehodám, nemocem, neúspěchu ve škole, sociálním konfliktům, ekologickým katastrofám apod. Prevence je rozlišována do tří základních kategorií - **primární, sekundární a terciální prevence**. Využitím preventivních opatření může předcházet zločinům domácího násilí také samotná církev.

Primární prevence zahrnuje přístupy předcházející výskytu tohoto sociálně patologického jevu. To znamená zasáhnout ještě dříve, než k samotnému násilnému jevu dojde. Výsledkem tohoto druhu preventivních opatření by měl přinést snížený výskyt domácího násilí v celé populaci. Prvním polem působnosti je **prostředí rodiny**, která má zásadní vliv na vývoj dítěte. Je zapotřebí, aby v rámci rodiny bylo násilí odmítáno jako způsob řešení konfliktů. Výchova dítěte by jej měla vést k toleranci, samostatnosti a zodpovědnosti za vlastní chování. To, čemu se dítě v rodině naučí, je v podstatě určováno působením rodiny. Rodina uspokojuje biologické potřeby dítěte, uspokojení jeho základních psychických potřeb, potřebu bezpečí, jistoty, trvalého citového vztahu, poskytuje základní výkladové vzorce pro poznávání světa, působí na vytváření představy dítěte o sobě samém - jeho sebehodnocení, sebepojetí. Rodina je podstatným činitelem při utváření osobnosti dítěte. Avšak rodinné prostředí má vliv na vznik případných odchylek a deformací. Způsoby chování, přijímání či odmítání dítěte, jeho týrání a zneužívání mají dlouhodobé důsledky pro celkový vývoj dítěte. Rodina má být prostředím, kde je dítě milováno a přijímáno.

Druhým polem působnosti je **škola**. Ta tvoří prostředí, ve kterém dochází k interakci mezi dětmi a kde jsou formovány jejich postoje a chování. Ve škole by děti měly být vedeny k vzájemné toleranci, respektu a k tomu, aby se řešily případné konflikty cestou smíru. Dítě se může stát ve škole terčem násilí ze strany dospělých i vrstevníků. Církev může vytvářet

⁴⁸ Srov. Lk 17, 4.

aktivní spoluprací s charitativními organizacemi a laiky - odborníky programy zaměřující se na prevenci zmíněných sociálně patologických jevů formou preventivní přednáškové činnosti na školách, besed a diskuzí. V této oblasti by měl působit především laik, který je zkušený v problematice domácího násilí, dokáže rozeznat příznaky a poskytnout dítěti patřičnou pomoc, ať už je dítě samo obětí či žije v rodině, kde k tomuto negativnímu jevu dochází. Velký přínos má již celá řada v této oblasti působících církevních organizací, které školám a přímo metodickým pedagogickým pracovníkům nabízí přednáškovou činnost a současně několik odborných publikací týkající se dané problematiky. U dospívající mládeže mohou být využívány s užitkem specifické komunitní programy, do kterých je vhodné zapojit studenty, pedagogy, ale také oběti domácího násilí a další odborníky, jako jsou psychologové, psychiatři, právníci, pediatři, lékaři, sociální pracovníci apod. Preventivní přednášky pro žáky základních 2. stupně bývají zaměřeny na prevenci před jakoukoliv formou zneužívání a násilí. Preventisté informují žáky o tom, jak může působit neznámý člověk, který se snaží s nimi navázat na ulici kontakt s úmyslem je zneužít, jak s takovým člověkem komunikovat a odmítnout ho, jak dát najevo neznámému, ale i blízkému člověku, že jeho jednání a pokusy o nezdravý fyzický kontakt jsou jim nepříjemné. Besedy pro středoškolskou mládež ve věku od 15. do 19. let zaměřují preventisté na poskytnutí informací o tom, jak dbát o svoji bezpečnost ve vztazích, získání informací o domácím násilí (znaky, fáze, druhy apod.), o tom, jak rozpoznávat signály možného budoucího násilí v partnerském vztahu, jak minimalizovat riziko svého ohrožení ze strany partnera. V průběhu besed získají studenti informace o tom, jak jednat s člověkem, který se stal obětí násilí a patří mezi jejich rodiče, kamarády, známé, a jakým způsobem mu mohou efektivně pomoci. Rodiče, kteří jsou členy církve se mohou zajímat o historii školy, o její reference, o aktuálním dění. Mohou také využívat zkušenosti z řad věřících rodičů, kteří vychovávají děti školou povinné a vzájemně se informovat o ředitelství školy, o osobnostech pedagogických i výchovných pracovníků školy, o školním řádu, o spokojenosti či nespokojenosti rodičů se školní výukou, s metodami a formami používání trestů či odměn na škole, apod.

Zásadním způsobem ovlivňují názory a postoje společnosti **média**, ať už se jedná o televizi, rozhlas, tisk nebo internet. Z televizní obrazovky se na dítě valí násilí, brutalita, surovost, lze vidět vraždy, znásilnění, ozbrojené loupeže a přepadení. Převažuje tzv. konzumní násilí, to znamená prezentace násilí pro zábavu. Touto prezentací je dítě na jedné straně přitahováno, avšak současně poškozováno. Příliv pořadů s tematikou násilných scén a vlastním agresivním chováním vytváří obecně představu o přijatelnosti

agresivního násilného chování. Zejména dítě, které nedokáže dostatečně rozlišovat filmovou realitu od reality života, může snadno podlehnout iluzi, že podobné chování je zcela normální či přijatelné. Zásadní otázkou zůstává, do jaké hranice se jedná ještě o hru, kdy začnou děti napodobené vzorce chování přenášet do skutečného života, do řešení konfliktů vztahů mezi lidmi. Negativním způsobem ovlivňují veřejnost zejména volně přístupné stránky plné násilí a pornografie, které poskytují zkreslený odrážející pohled na skutečnost. Jen zřídka bývá zobrazena bolest a utrpení oběti. Sama média nedisponují žádným dostatečným řádem k výběru dětských pořadů. Na tomto místě je vhodné místo pro odpovědnost dospělého. Zejména rodiče s křesťanským zaměřením by měli najít prostor pro usměrňování a výběr dětských pořadů. Cílem by mělo být naučit děti a mládež, kdy a jakým způsobem je násilí páčáno nebo jak se vyrovnat s faktem násilí ve svém okolí. Jde o výchovnou prevenci proti jakékoli formě násilí. Úkolem komerčně zaměřených masmédií by mělo být poskytování pravdivých a objektivních informací, bez jakékoli snahy vidět v případech domácího násilí senzaci, ale s cílem opravdově se zabývat touto problematikou. V této oblasti by bylo vhodné zařazovat do komerčních i veřejnoprávních televizních stanic informační kampaně organizací zabývajících se domácím násilím. Prevence může být velmi efektivní i skrze zvýšenou spolupráci církve se zástupci médií, která prostřednictvím obnovy a udržování kontaktů a komunikace tak může významně přispívat k eliminaci výskytu problematiky násilí a podílet se na tvorbě televizních pořadů, které diváka přimějí k zamyšlení a úvahám o těchto negativních jevech.

Sekundární prevence je zaměřena na rizikové chování jednotlivce, nebo skupiny osob, u kterých se objevuje výskyt domácího násilí jako pravděpodobnější. Tento typ prevence přichází na řadu ve chvíli, jakmile již k nějaké události došlo. Spočívá v odhalení domácího násilí a řešení problémů podle platné legislativy. Cílovou skupinou sekundární prevence mohou být například děti, u nichž se projevuje agresivita navenek, a které se s ní ve svém domácím prostředí setkaly. Významnou úlohu hraje například působnost kněze při svátosti smíření. V okamžiku, kdy oběť sděluje své hříchy, může kněz, je-li dostatečně informovaný a seznámený s problematikou násilí, rozpoznat znaky násilí, které může při zpovědi zaznamenat. Následně může vhodným a citlivým způsobem reagovat a zasáhnout buď sám, nebo kontaktovat příslušné zákonné orgány nebo nejdříve spolupracující organizace, které se obětím domácího násilí věnují.

Rozpoznat rizikové chování dítěte může také zkušený katecheta, vzdělaný v oblasti potřeb, vývoje a psychologie dítěte přímo v hodinách náboženství. Bude-li současně seznámen s problematikou domácího násilí, může v průběhu výuky lépe rozpoznat syndrom

týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte nebo syndrom bitého dítěte. Často se totiž stává, že děti navštěvují hodiny náboženství z podnětu někoho z příbuzných, tedy ne přímo rodičů, například z podnětu babičky, tety, strýce a jiných příbuzných. V rámci odborných znalostí může katecheta zaznamenat zásadní projevy deprivovaného dítěte u typu relativně dobře přizpůsobeného, který se chová bez zvláštních nápadností, má však svá citlivější zranitelná místa, která se projeví při větším zatížení. U typu sociálně provokativního může znamenat většinou agresivní chování, neznající solidaritu s ostatními dětmi, projevujícího se šaškováním, předváděním se, vyrušováním, upoutáváním pozornosti dospělého. U typu osobnosti náhradního uspokojení se aktivita dětí přesunuje do jiných oblastí, ve kterých mohou snáze najít toužené náhradní uspokojení, jako je věcný svět, jídlo, sexuální zájem apod. Typ sociálně hypoaktivního dítěte je výrazný útlumem, regresí, apatií, celková aktivita dítěte je snížena, dítě se nepokouší navazovat sociální vztahy a uzavírá se spíše do světa věcí a materiálního světa. U typu sociálně hyperaktivního dítěte je možné zaznamenat rozptýlenou sociální aktivitu, snahu přimknout se nakrátko ke každému, vběhnout do každé otevřené náruče bez rozlišení, hloubku a kvalitu citových vztahů a nahrazování povrchní aktivity. Úkolem katechety by mělo být uvědomění, že nápravy deprivace vyžadují péči odborníků. V případě, že dítě dál navštěvuje hodiny náboženství, měl by katecheta zaměřit svoji pozornost na ty úrovně dítěte, které jsou deprivací nejvíce postiženy, brát v úvahu individuální a vývojové zvláštnosti dítěte a pokusit se dítěti poskytnout to, čeho se mu na úrovni jednotlivých základních potřeb nedostává. Zkušený katecheta může rozpoznat u dětí příznaky agrese, pro něž je charakteristické nerespektování osobnosti druhých lidí. Svých cílů dosahuje agresivní dítě tak, že používá druhých lidí jako prostředku k dosažení svých cílů nebo k odreagování vlastních vytěsněných pocitů méněcennosti nebo naopak k prosazení mocenských ambicí. S agresivním chováním se může setkat katecheta u dětí, jejichž rodiče byli příliš pasivní nebo naopak přehnaně agresivní. Jestliže má učitel náboženství možnost seznámit se s prostředím rodiny, ve které dítě vyrůstá, měl by ji využít. Agrese u dětí je určitým druhem obrany. Používají ji tehdy, když se cítí nejisté, mají strach nebo prožívají úzkostnou tenzi. Agresivní chování je v podstatě projevem neschopnosti otevřít se druhému, neschopnosti otevřené komunikace, omezuje dítě ve vzájemné komunikaci, toleranci k osobnosti druhého a respektu k právům druhého. Dítě se chová agresivně, protože mu takové chování přináší skrytou nebo zjevnou odměnu - dosáhne určité výhody či posílení postavení ve skupině apod. Očekávání odměny je jedním z nejsilněji působících faktorů v sociálním učení, i přesto, že odměnou nemusí být vždy viditelný zisk. Například dítě, kterému není věnována pozornost - ve třídě, se může

snažit tuto pozornost k sobě připoutat agresivním chováním - hlukem, destrukcí předmětů aj..

O **terciální prevenci** se jedná tehdy, jestliže je problém zjevný, k aktu násilí či jinému ublížení již došlo a je třeba předejít tomu, aby se násilný čin již neopakoval. Tento typ prevence se zaměřuje na zmírnění následků domácího násilí. Jak jsem již zmiňovala v předešlých kapitolách, pomoc obětem násilí poskytují z oblasti církve charitní a církevní organizace, laikové působící v občanských, psychologických, rodinných nebo sociálních poradnách, kněží ve farnostech a další členové církve. Při své pomoci se řídí zákonnými civilními i církevními předpisy a spolupracují v oblasti problematiky domácího násilí společně s dalšími necírkevními organizacemi a státními orgány. Stejně tak zmíněné instituce usilují o poskytování pomoci agresorovi ve snaze odradit ho od dalšího násilného jednání a konfrontovat se s následky jeho činů. Oběť i pachatel mohou využít účast v odborné terapii, která je pro obě skupiny šancí, jak problémům předcházet a žít plnohodnotný a důstojný život.

ZÁVĚR

Ve své práci jsem se snažila zvláště v závěrečné kapitole nalézt konkrétní možnosti, jak může katolická církev řešit problematiku domácího násilí. Musím poznamenat, že vzhledem k volbě tématu jsem se setkala s velmi omezenou pramennou základnou, ale i přesto se mi podařilo některé konkrétní alternativy objevit a popsat.

Již několik let se rozvíjí systém pomoci osobám, které jsou bezprostředně ohroženy domácím násilím. Veškerá podpora a pomoc poskytovaná ohroženým osobám představuje účinnou krizovou intervenci v situacích aktuálně hrozících útoků. Pomoc je zapotřebí však koncipovat komplexněji, pouze represivní opatření proti viníkům domácího násilí jsou podle mne nedostačující. Osoby postižené domácím násilím často vůbec neznají konkrétní postupy, jak využít odborné pomoci, jaké možnosti řešení jejich situace existují a na koho se mají obrátit. V rámci pomoci je obětem násilí poskytováno odborné sociálně-právní poradenství ze strany organizací věnující se problematice domácího násilí, jako jsou například intervenční centra, psychologické, sociální či rodinné poradny, nabízí se možnost využití individuální nebo skupinové psychoterapie jak pro oběti tak pro pachatele násilí, rodinné terapie, trénink asertivity nebo zajištění pobytu v azylových domech. Pomáhající organizace věnují velkou pozornost informačním kampaním seznamující veřejnost s existencí domácího násilí a preventivní činnosti. Duchovní zázemí může obětem poskytnout samotná katolická církev, a to například prostřednictvím odborného poradenství církevních organizací, formou pastorační péče, modlitbami, začleněním do společenství církve anebo aktivní spolupráci kněží s církevními i necírkevními pomáhajícími organizacemi.

Domácí násilí není zcela nový problém a není ani problémem minulosti. Tento jev stále existuje, avšak dnes je již možné obětem domácího násilí dodat alespoň naději, že ve své situaci nezůstanou samy, že mají kam odejít, že je někdo z okolí vyslechne, poskytne jim pomoc a podporu. Domnívám se, že je vždy namístě zvážit jak závazek pomoci, tak vlastní možnosti jejího poskytnutí. Dospěla jsem k závěru, že uvnitř života katolické církve je zapotřebí usilovat o nový postoj vůči problematice domácího násilí, zaměřit více zájmu, zvýšit pozornost na dostatek informací a učinit nové kroky ke změnám. Pro efektivní řešení domácího násilí je nezbytné znát skutečnou situaci. Budu ráda, když se tato práce stane podnětem k zamyšlení a snad i k novým krokům, které přispějí k pomoci a podpoře těm, kteří jsou násilím ohroženi.

ANOTACE

Jméno a příjmení autora: Bc. Naděžda Fraisová

Instituce: Katedra teologické etiky a spirituální teologie Katolické teologické fakulty
Univerzity Karlovy v Praze

Název práce: Možnosti řešení domácího násilí z pohledu katolické církve. Diplomová práce.
Praha, 2012.

Vedoucí práce: ThLic. Mgr. Jaroslav Lorman, Th.D.

Počet stran: 83

Počet příloh: 2

Počet pramenů: 57

Počet titulů použité literatury: 22

Počet znaků: 73571

Klíčová slova: agresor, církev, důsledky, děti, formy, muži, mýty, násilí, oběť, osoby se zdravotním postižením, pachatel, příčiny, senioři, trestný čin, znaky, zákon, ženy.

ANNOTATION

Author's name and surname: Bc. naděžda Fraisová

Institution: Department of Theological Ethics and Spiritual Theology of the Catholic Theological Faculty of the Charles University in Prague

Title of dissertation: Alternatives of Home Violence Settling as seen by the Roman Catholic Church. Dissertation. Prague, 2012

Supervisor: ThLic. Mgr. Jaroslav Lorman, ThD.

Number of pages: 83

Number of enclosures: 2

Number of sources: 57

Number of bibliography titles: 22

Key words: aggressor, church, violence, consequences, children, forms, men, myths, violence, victim, handicapped persons, delinquent, causes, seniors, offence, signs, law, women

RESUMÉ

Diplomová práce Možnosti řešení domácího násilí pojednává o různých alternativách řešení problematiky domácího násilí. Úvodní kapitola se věnuje odborným definicím pojmu domácí násilí a jeho příčinám, formám i specifickým znakům. Následuje popis důsledků násilí a mýtů, které o tomto jevu panují v povědomí veřejnosti. Domácí násilí je také charakterizováno jako dlouhodobé, opakované a stupňující se fyzické, psychické, emocionální či sexuální týrání osob, které spolu žijí ve společné domácnosti. Odehrává se mezi osobami blízkými, dospělými členy rodiny, životními partnery. Oběti v situaci dlouhodobého násilí ztrácejí sebevědomí, narůstá v nich strach a zmatek a trpí celou řadou různých příznaků, jako jsou deprese, stud, zhoršení celkového zdravotního stavu či zvýšené riziko suicidálního chování.

Ve druhé kapitole jsem se zaměřila na charakteristiku obětí a pachatelů domácího násilí. Oběti tohoto násilí se může stát kdokoliv, a to bez ohledu na vzdělání, věk, sociální postavení nebo ekonomickou situaci. Oběťmi bývají ženy, děti, senioři, osoby se zdravotním postižením, ale také muži. Dochází k němu mezi dospělými partnery, mezi manžely, mezi rodiči a dětmi, mezi osobami mladými a starými.

Ve třetí kapitole se zabývám právní úpravou domácího násilí. Legislativní opatření a možnosti právní ochrany obětí významným způsobem ovlivňují efektivnost prevence opakování násilí v rodinách a pomoc i ochranu osobám ohroženým domácím násilím. Ochrana obětí násilí je v českém právním systému obecně zakotvena v rámci občanského práva, rodinného, přestupkového a policejního práva i v trestním zákoně. Trestné činy proti lidskému životu, zdraví a svobodě upravuje v církvi kanonické a kodexové právo. Mezi takové činy patří vražda, únos, násilné či podvodné zadržování člověka, zmrzačení a způsobení těžké újmy na zdraví.

Podstatnou část své práce věnuji konkrétním možnostem řešení problematiky domácího násilí v katolické církvi. Křesťané jsou svědky radostné evangelijní zvěsti hlásající rovnost všech lidí. Je zapotřebí věnovat pozornost a pomoc těm, kteří procházejí utrpením a je na nich pácháno násilí. Zdůrazňuji potřebu jasně se zasadit o odstranění domácího násilí, bez ignorace a ospravedlňování, zamyslet se nad vlastními zvyky, postoji a přístupy k dané problematice a nabídnout všem duchovní útočiště.

SUMMARY

My dissertation *Alternatives of Home Violence Settling* deals with various alternatives of how the home violence problems can be settled. The introductory chapter goes through the professional interpretation of the home violence term as well as causes, forms and specific signs of this violence type, being followed by description of its consequences and the myths which have gained a foothold in the general public. The home violence is characterized as a long-term, repeated and escalating physical, mental, or sexual cruelty to persons living in the common household; it takes place between close persons, adult family members, or also life partners. The victims, being exposed to long-term violence, lost their self-confidence, however, their fear and confusion increase; they also suffer from a good many various symptoms as depression, shame, decline of general state of health, or increased suicidal behavior.

Chapter two focuses on the characterization of the home violence victims and delinquents as well. As to the victims, these can be everybody, irrespective of their education, age, social position or economic situation – women, seniors and handicapped persons as well as men. The home violence occurs between adult partners, spouses, parents and their children, but also between young and aged persons.

Chapter three deals with the home violence enactment. The effectiveness of the recurrent family violence prevention is considerably influenced by the legislative power as well as by the possible protection of victims, and the same applies to the assistance to and protection of persons exposed to home violence. As to the Czech system of law, the violence victims' protection is generally included in the civil, family, trespass and police laws, and in the penal law as well. In the Church, the offences against human life, health and freedom are treated by the canon and code laws, comprising eg the murder, kidnapping, violent or unlawful detention of a man, mutilating or severe injury to health.

The essential part of my dissertation concentrates in possible alternatives of how the home violence problems can be settled by the Roman Catholic Church. Christians witness the joyous evangelical news preaching the equality of all mankind. It is necessary to pay interest and provide assistance to those who suffer and are exposed to violence. I am putting stress on the necessity to clearly stand up for the home violence removal, without any justification and ignorance; to give a thought to our own habits, attitudes and approaches to given questions; and, finally, to offer a spiritual refuge to all.

BIBLIOGRAFIE

Literatura

BEDNÁŘOVÁ, Z., MACKOVÁ K., PROKEŠOVÁ, H. *Studijní materiál o problematice domácího násilí pro pracovníce a pracovníky orgánů sociálně právní ochrany dětí*. 1. vyd. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, Acorus, 2006. 139 s. ISBN 8—86878-50-3.

BUSKOTTE, Andrea. *Z pekla ven. Žena v domácím násilí*. 1. vyd. Brno: Computer Press, 2008. 175 s. ISBN 78-80-251-1786-6.

CLOUD, Henry, TOWNSEND, John. *Hranice*. 1. vyd. Praha: Návrat domů, 1998. 266 s. ISBN 80-85495-83-X.

CONWAYOVÁ, Helen L. 1. vyd. Praha: Albatros, 2007. 159 s. ISBN 978-80-0001550-7.

GJURIČOVÁ, Šárka a kol. *Podoby násilí v rodině*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 2000. 101 s. ISBN 80-7021-416-3.

HÄRING, Bernhard. *Láska je víc než přikázání*. 2. vyd. Praha: Vyšehrad, 1996. 159 s. ISBN 80-7021-189-X.

HRDINA, Antonín. *Kanonické právo*. Praha: Eurolex Bohemia, 2002. 436 s. ISBN 80-86432-26-2.

KLIMEŠ, Petr. *Psychické příčiny neplatnosti manželství*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2004. 173 s. ISBN 80-7266-163-9.

KOUKL, Josef. *Morální teologie. Část speciální*. Litoměřice: 1984.

LUKASOVÁ, Elisabeth. *I tvoje utrpení má smysl*. Brno: Cesta, 1998. 191 s. ISBN 80-85319-79-9.

MARREWA, Al. *Nenechte si ubližovat* 1. vyd. Praha: Portál, 2002. 263 s. ISBN 80-7178-510-5.

MATOUŠEK, Oldřich a kol. *Sociální práce v praxi. Specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Praha: Portál, 2005. 352 s. ISBN 80-7367-002-X.

NOVÁK, Tomáš, DRINOCKÁ Hana. *Partnerské a rodinné poradenství. Práce s klienty*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2006. 198 s. ISBN 80-247-1526-0.

NOVOTNÝ, Adolf. *Biblický slovník*. 3. vyd. Praha: Kalich a Česká biblická společnost, 1992. 769 s. ISBN 80-7017-528 (Kalich), ISBN 80-900881-1-2 (Česká biblická společnost).

OPATRNÝ, Aleš. *Pastorační péče v méně obvyklých situacích*. Pastorační středisko Praha, 2005.

PAVLÍKOVÁ, Iva, PROKOPOVÁ, Zdena a VAVROŇOVÁ, Marie. *Intervence v případech domácího násilí. Informační materiál pro policisty*. Praha: Rosa, 2003. 25s.

RAHNER, Karl, HERBERT, Vorgmiler. *Teologický slovník* 16. vyd. Praha: Zvon, 1996. 439 s. ISBN 80-7113-212-8.

ROTTER, Hans. *Důstojnost lidského života - základy otázky lidské etiky*. 1.vyd. Praha: Vyšehrad, 1999

ROTTER, Hans. *Osoba a etika - k základům morální teologie*. 1.vyd. Brno: CDK, 1997.139 s. ISBN 80-85959-18-6.

VANÍČKOVÁ, Eva, PROVAZNÍK, Kamil a kol. *Sexuální násilí na dětech. Výskyt, podoba, diagnostika, terapie, prevence*. 1. vyd. Praha: Portál, 1999.120 s. ISBN 80-7178-286-6.

VOŇKOVÁ, Jiřina, MACHÁČKOVÁ, Radka a kol. *Domácí násilí. Právní minimum pro lékaře*. 3. vyd., profem, 2009. 76 s. ISBN 978-80-903626-8-0.

VOŇKOVÁ, Jiřina, SPOUSTOVÁ, I. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. 2. vyd. Praha: Profem, 2008. ISBN 978-80-903626-7-3.

Církevní dokumenty

BENEDIKT XVI. *Deus Caritas Est: encyklika nejvyššího pontifika (25.12.2005)*. 1. vyd. Praha: Paulínky, 2006. 63 s. ISBN 80-86949-03-6. .

BENEDIKT XVI. *Kompendium katechismu katolické církve*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005. 209 s. ISBN 80-7195-094-7.

BIBLE. *Písmo svaté Starého a Nového zákona včetně deuterokanonických knih*. 7. přepracované vyd. Praha: Česká biblická společnost, 1996. 294 s. ISBN 80-85810-11-5.

Dokumenty II. vatikánského koncilu. 1. vyd. Praha: Zvon, 1995. 603 s. ISBN 80-7113-089-3.

JAN PAVEL II. *Dives in Misericordia (30.11.1980)*. 1. vyd. Praha: Zvon, 1996. 56 s. ISBN 80-7113-186-5.

JAN PAVEL II. *Ecclesia de eucharistia. Encyklika o eucharistii a jejím vztahu k církvi*. 1. vyd. Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2003. 53 s. ISBN 80-7192-849-6.

JAN PAVEL II. *Evangelium vitae: encyklika o životě, který je nedotknutelné dobro (25.3.1995)*. 1. vyd. Praha: Zvon, 1995. 137 s.

JAN PAVEL II. *Familiaris Consortio. Apoštolská adhortace o úkolech křesťanské rodiny v současném světě*. Praha: Zvon, 1992. 101 s. ISBN 80-7113-067-2.

JAN PAVEL II. *Salvifici doloris: apoštolský list o křesťanském smyslu lidského utrpení (11.2.1984)*. 1. vyd. Praha: Zvon, 1995. Sp s. ISBN 80-7113-151-2.

JAN PAVEL II: *Teologie těla: katecheze Jana Pavla II: o lidské lásce podle Božího plánu*. 2 vyd. Praha: Paulínky, 2006. 591 s. ISBN 80-86025-99-3.

JAN PAVEL II. *Veritatis splendor. O základech morálního učení církve*. 1. vyd. Praha: Zvon, 1994. 131 s. ISBN 80-7113-114-8.

KATECHISMUS KATOLICKÉ CÍRKVE. 2 dopl. a opr. vyd. dle latin Catechismus Catholicae Ecclesiae vyd. ve Vatikáně 1997. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001. 817 s.

Lumen Gentium. Věřoučná konstituce Světlo národů. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 1970. 99 s.

MEZINÁRODNÍ TEOLOGICKÁ KOMISE. *Společenství a služba. Lidská osoba stvořená k Božímu obrazu*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005. 62 s. ISBN 80-9271-971-9.

PIUS XI. *Casti Connubii. Encyklika o křesťanském manželství*. 3. vyd. Olomouc: nakladatelství dobré knihy, 1948. 99 s.

Periodika

Apoštol Božího milosrdenství. Jámy: Společnost katolického apoštolátu - pallotini SAC, 2006. ISSN 1801-5840.

Katolické noviny. Praha: Katolický týdeník, 2001, 2004, 2007. ISSN 0862-5557.

Otrokovické noviny. Měsíčník. Otrokovice: Otrokovická Beseda, 2007.

Právo a rodina. ISSN 1212-866X

Rodinný život. Olomouc: Centrum pro rodinný život, 2011. ISSN 1214-0856.

Zdraví plus. Praha: Všeobecná zdravotní pojišťovna České republiky, 2011.

Právní dokumenty

Kodex kanonického práva (1983). Církevně schválený překlad M. Zedníčka. Praha: Zvon, 1994.

Trestní zákon 91/2004 Sb.

Zákon 40/2009 Sb., trestní zákoník

Zákon 108/2006 Sb., o sociálních službách

Zákon 135/2006 Sb., o domácím násilí

Zákon 141/1961 Sb., o trestním řízení

Zákon 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody

Zákon 273/2008 Sb., o Policii České republiky

Zákon 218/2009 Sb., občanský soudní řád

Zákon 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí

NEBIBLIOGRAFICKÉ ZDROJE

Internetové zdroje

[http:// www.ado.cz](http://www.ado.cz)

<http://www.amrp.cz>

<http://www.aplikace.mvcr.cz>

<http://www.azylovedomy.cz>

<http://www.bkb.cz>

<http://www.capld.cz>

<http://www.cesh.cz>

<http://www.domacinasili.cz>

<http://www.domacinasili-estranky.cz>

<http://www.donalinka.cz>

<http://www.epusa.cz>

<http://www.ichthys.cz>

<http://www.kordona.cz>

<http://www.mpsv.cz>

<http://www.mvcr.cz>

<http://www.obcanskeporadny.cz>

<http://www.ochrance.cz>

<http://www.orfeus.cr.cz>

<http://www.magdalenium.cz>

<http://www.mvcr-policie.cz>

<http://www.nasilinamuzich.cz>

<http://www.poradnazlin.cz>

<http://www.persefona.cz>

<http://www.rodinnyzivot.eu>

<http://www.stopnasili.cz>

<http://www.stridavka.cz>

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1 – Kontakty na specializované poradny pro oběti domácího násilí

Příloha č. 2 – Kontakty na azylové domy

Příloha č. 1 – Kontakty na specializované poradny a linky pro oběti domácího násilí

ACORUS - centrum pro osoby ohrožené domácím násilím

Dělnická 213/12, Praha 7

nonstop telefonní linka: **283 892 772**

www.acorus.cz

e-mail: info@acorus.cz

DONA linka

Zřizovatel linky: Bílý kruh bezpečí, o.s.

U Trojice 1042/2, 150 Praha 5 – Smíchov

E-mail: dona.linka@bkb.cz

Magdalenium, o.s.

P.O.Box 113, 657 13 BRNO

GSM 776 718 459

www.magdalenium.cz

E-mail: magdalenium2@centrum.cz

Občanské sdružení ONŽ - pomoc a poradenství pro ženy a dívky

Voršilská 5, 110 00 Praha 1

Tel.: 224 930 661, GSM 603 213 826

www.poradnaprozeny.eu

e-mail: paha@poradnaprozeny.eu

Poradna ELPIS – Slezská diakonie

28. října 86, 702 00 Ostrava

Tel.: 596 615 935

www.slezskadiakonie.cz

e-mail: elpis.os@slezskadiakonie.cz

Persefona, o.s.

Jiráskova 216/8, 602 00 Brno-Veveří

Telefon: +420 545 245 996 Mobil: +420 737 834 345

www.persefona.cz

Email: domacinasili@persefona.cz

ROSA - centrum pro týrané a osamělé ženy

Podolská 242/25, 147 00 Praha 4

Tel.: 241 432 466, SOS tel.: 602 246 102 (Po-Pá: 9-18 hod.)

email: www.rosa-os.cz

info@rosa-os.cz - hlavní e-mail o.s. ROSA

poradna@rosa-os.cz - internetové poradenství

azyl@rosa-os.cz - vedoucí azylového domu ROSA

Azylový byt pro matku s dětmi

Kroměřížská 19, 725 01 **Kojetín**

Tel.: 581 761 828

e-mail: charita-kojetin@seznam.cz

Azylové ubytování pro matky s dětmi a ženy v tísní

Havlíčková 2995, 760 01 **Kroměříž**

Tel.: 573 335 528

Azylový dům pro matky s dětmi v tísní

Pod Valy 664, **Uherský Brod**

Tel.: 572 633 105

Azylový dům pro matky s dětmi

Kpt. Zavadila 1345, 757 01 **Valašské Meziříčí**

Tel.: 571 616 657

e-mail: azyldum.valmez@caritas.cz

Azylový domov pro matky s dětmi v tísní

Česká 4789, 760 05 **Zlín**

Tel.: 577 242 788, 577 241 352

e-mail: chd@zlin.charita.cz

Nový domov Otrokovice

Hlavní 1229, 765 02 **Otrokovice**

Tel.: 577 932 388, 739 113 245

www.otrokovice.caritas

e-mail: ndo@otrokovice.charita.cz

Dům Gloria - azylový dům pro ženy a matky s dětmi

Renoirova 614/7, **Praha 5** – Hlubočepy, 152 00

Tel.: 251 552 453

www.praha.charita.cz

e-mail: adgloria@charita-adopce.cz

Azylový dům sv. Gerarda pro matky s dětmi, Brandýs n.L.

Na prádle 192, Brandýs n. Labem – St. Boleslav, 250 01

Tel.: 326 907 824

www. praha.charita.cz/socsluzby/brandys

e-mail: brandys@charita-adopce.cz